

พระบรมราชาโฆวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการ
ศาสนาและทศพิธราชธรรม

โดย

สมเด็จพระญาณสังวร

เสวตมโน

พร้อมด้วยเรื่องแนะนำวัดญาณสังวราราม
และปรากฏการณ์มหัศจรรย์ ณ วัดญาณสังวราราม

สภายูวพุทธศึกษาคณะแห่งชาติ

ในพระบรมราชูปถัมภ์

พิมพ์เผยแพร่

สมเด็จพระพุทธญาณเรนทร์
พระพุทธปฏิมาประธานประจำอุโบสถวัดญาณสังวราราม

ที่ พ. 023/2530

วัดบวรนิเวศวิหาร

. 20 มีนาคม 2530

เรื่อง เป็นประธานที่ปรึกษาฝ่ายบรรพชิตและคำบรรยายเรื่องคุณธรรม 4 ประการ

เจริญพร นายสมพร เทพสิทธิ์ธา

อ้างถึง หนังสือที่ 24/2530 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2530

สิ่งที่ส่งมาด้วย คำบรรยายเรื่องคุณธรรม 4 ประการ

ตามหนังสือที่อ้างถึงได้ขอให้เป็นที่ปรึกษาฝ่ายบรรพชิตของยุวพุทธิกสมาคม
แห่งชาติฯ และขอคำบรรยายเรื่องคุณธรรม 4 ประการโดยสรุปตามพระบรมราโชวาท ที่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ประชาชนในวันที่ 5 เมษายน 2525 ในโอกาสสมโภช
กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เพื่อจะได้นำไปเผยแพร่หลายและกว้างขวางต่อไป ดังรายละเอียด
แนบมาแล้วนั้น ไม่ขัดข้องตามที่ขอและได้ส่งคำบรรยายเรื่องคุณธรรม 4 ประการมาพร้อมนี้แล้ว

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบ.

ขออำนาจพร

คจ. พญ. พญ. พญ.

(สมเด็จพระญาณสังวร)

เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร

สำนักงานเลขานุการ

โทร. 2816424

พระบรมราชาธิวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการ
ศาสนาและทศพิธราชธรรม

โดย

สมเด็จพระญาณสังวร

(สุวฑฒโน)

พร้อมด้วยเรื่องแนะนำวัดญาณสังวราราม
และปรากฏการณ์มหัศจรรย์ ณ วัดญาณสังวราราม

สภายุวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ

ในพระบรมราชูปถัมภ์

พิมพ์เผยแพร่

คำนำ

คณะกรรมการอำนวยการของสภายูวพุทธิกสมาคม
แห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์ชุดใหม่ ซึ่งได้รับการ
เลือกตั้งจากที่ประชุมยูวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๘
ในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ ได้มีการประชุมครั้งที่ ๑/
๒๕๓๐ ในวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๓๐ ที่ประชุมได้มีมติเป็น
เอกฉันท์ให้กราบนมัสการอาราธนาท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระ
พระญาณสังวร เป็นประธานที่ปรึกษาฝ่ายบรรชิตของ
สภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ

นอกจากนี้ประชุมยังมีความเห็นว่า ในปี ๒๕๓๐
เป็นปีแห่งการเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบของพระบาท-
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเป็นการสมควรที่ยูวพุทธิกสมาคม
พุทธสมาคม และสมาคมพุทธศาสนา จะได้ร่วมกัน
และผนึกกำลังกันในการเผยแพร่คุณธรรม ๔ ประการ
ตามพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้
พระราชทานให้แก่ประชาชนในวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๕
ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี ให้แพร่

(๒)

หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้ข้าราชการ ประชาชนและ
เยาวชนทั่วประเทศทุกระดับมีความรู้ ความเข้าใจและรับ
คุณธรรม ๔ ประการตามพระบรมราโชวาทไปประพฤติ-
ปฏิบัติ ให้เป็นคุณธรรมประจำชาติของคนไทย

สภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ จึงได้มีหนังสือขอ
อาราธนาท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรเป็นประ-
ธานที่ปรึกษาฝ่ายบรรพชิตของสภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ
และได้ขอความเมตตาจากท่านให้กรุณาเขียนคำบรรยาย
ธรรมโดยสรุปเรื่องคุณธรรม ๔ ประการตามพระบรมรา-
โชวาทเพื่อจะได้นำไปเผยแพร่ให้แพร่หลายกว้างขวางให้
เกิดเป็นคุณธรรมประจำชาติของคนไทยต่อไป

ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ได้ประทาน
ความเมตตารับเป็นประธานที่ปรึกษาฝ่ายบรรพชิตของสภา
ยูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ และได้กรุณาเขียนคำบรรยาย
เรื่องคุณธรรม ๔ ประการให้ นับเป็นความเมตตาและสิริ-
มงคลอันสูงยิ่งแก่สภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ และบรรดา
ยูวพุทธิกสมาคมที่เป็นสมาชิก

(๓)

เมื่อข้าพเจ้าได้กราบเรียนท่านว่าอยากจะได้อำบรรยายเกี่ยวกับเรื่องทศพิธราชธรรมของท่านเพื่อจะได้นำไปเผยแพร่ด้วย ท่านได้กรุณามอบเทศนาพิเศษเรื่อง "ศาสนาและทศพิธราชธรรม" ที่แสดงในโอกาสขึ้นปีใหม่พทศศักราช ๒๕๒๓ และพิมพ์รวมในหนังสือเรื่อง "หลักการทำความดีของตน" ซึ่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงพระกรุณาให้จัดพิมพ์เผยแพร่

สภายิวพุทธิกสมาคมแห่งชาติจึงได้นำเรื่อง "พระบรมราชาชาติเรื่องคุณธรรม ๔ ประการ" และเรื่อง "ศาสนาและทศพิธราชธรรม" ของท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรรวมพิมพ์เป็นเล่มเพื่อเผยแพร่เป็นการเฉลิมพระเกียรติ และถวายเป็นราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหาราช ในมหามงคลสมัยทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ ใน พ.ศ. ๒๕๓๐

สภายิวพุทธิกสมาคมแห่งชาติได้นำผู้เข้าร่วมการประชุมยิวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๘ ไปนมัสการปูชนียวัตถุ และปูชนียสถานทั่ววัดญาณสังวราราม ในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ พระเดชพระคุณพระอรรถกิจโกศลเจ้าอาวาสวัดญาณสังวรได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และ

ได้กรุณาบรรยายธรรม และชี้แจงประวัติความเป็นมารวม
ทั้งปูชนียวัตถุและปูชนียสถานที่สำคัญของวัดญาณสังวรา-
รามให้ทราบ ทุกคนต่างถือเป็นโชคดีและมงคลอย่างสูงที่
ได้มีโอกาสไปนมัสการวัดญาณสังวราราม ซึ่งเป็นวัดที่มี
ความสำคัญยิ่งในรัชกาลปัจจุบัน เป็นวัดที่มีปูชนียวัตถุที่
งดงามและศักดิ์สิทธิ์มากมาย อาทิ พระอุโบสถซึ่งสร้างน้อม
เกล้าถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมหाराช สมเด็จพระ-
พุทธญาณนเรศวร ซึ่งสร้างน้อมเกล้าถวายสมเด็จพระนเร-
ศวรมหาราช พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพัฒน์ซึ่งสร้าง
น้อมเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก-
มหาราช และพระบรมราชวงศ์จักรี

ในหนังสือเล่มนี้จึงได้นำเรื่องเกี่ยวกับวัดญาณสังวรา-
ราม ๒ เรื่องมารวมพิมพ์ไว้ด้วย เรื่องแรกให้ชื่อว่า “**แนะ
นำวัดญาณสังวราราม**” เป็นประวัติวัดญาณสังวรารามโดย
สังเขป ซึ่งได้รับต้นฉบับจากพระเดชพระคุณพระอรรถกิจ
โกศล เจ้าอาวาสวัดญาณสังวราราม เรื่องที่สองให้ชื่อว่า
“**ปรากฏการณ์มหัศจรรย์ ณ วัดญาณสังวราราม**” นำมา

(๕)

จากหนังสือที่ระลึกในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จ-
พระราชดำเนินทรงวางศิลาพระฤกษ์พระมหामณศุภ ภาปร.
สก.และทรงเปิดโรงพยาบาลวัดญาณสังวราราม ในวันที่
๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๗

ท้ายของหนังสือเล่มนี้ ยังได้นำบทสรรเสริญสมเด็จพระ
พุทธญาณนเรศวรและบทอธิษฐานจิตเพื่อความบันเทิง
นිරันดรมาลงพิมพ์ไว้ด้วย ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในสมเด็จพระ
พุทธญาณนเรศวรและผู้ทศมความจงรักภักดีและห่วงใย
ในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ควรจะไปสวด
บูชา และกล่าวอธิษฐานจิตเป็นประจำทุกวัน

สภายวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ ขอกราบขอบพระคุณ
อย่างสูงในความเมตตากรุณาของท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระ
ญาณสังวรด้วยความเคารพยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

สมพร เทพสิทธิ์า

ประธานสภายวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ

ในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๓๐

สารบัญ

	หน้า
๑. พระบรมราชาโฆวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการ	๑
๒. ศาสนาและทศพิธราชธรรม	๑๕
๓. แนะนำวัดญาณสังวราราม	๒๔
๔. ปราบกฏการณ์มหัศจรรย์ ณ วัดญาณสังวราราม	๔๙
๕. บทสรรเสริญสมเด็จพระพุทธญาณนเรศวร	๗๓
๖. บทอธิษฐานจิตเพื่อความเป็นไทนิรันดร	๗๕

“พระบรมราชาโยวาท
เรื่องคุณธรรม ๔ ประการ”

สมเด็จพระญาณสังวร

(สุวฑฒโน)

คนไทยมีความผูกพันใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนามาแต่อดีตกาลนานไกล โดยมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นแกนนำ ด้วยเหตุนี้เอง คนไทยจึงรู้สึกต่อพระพุทธศาสนาว่า “ศาสนาของเรา” และเมื่อพูดถึงพระพุทธศาสนา ก็จึงพูดกันด้วยความคล่องปากว่า “พระพุทธศาสนาของเรา” โดยที่เกือบจะไม่มีใครเคยคิดเคยสงสัยเลยว่า พระพุทธศาสนามาจากไหน เกิดที่ไหน หรือว่า มีความเป็นมาอย่างไร เพราะเมื่อทุกคนเริ่มรู้เดียงสา ก็เริ่มได้รู้ได้ยิน “พระพุทธศาสนาของเรา” เสียแล้ว นี้ได้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนานั้น ได้มีส่วนอย่างสำคัญในการหล่อหลอมชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่เริ่มรู้เดียงสาทีเดียว

พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายและเจริญมั่นคงอยู่ในดินแดนประเทศไทยนี้มาเป็นเวลาช้านาน นับแต่เมื่อดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนประเทศนี้ ก็ได้เจริญงอกงามและแผ่ขยายอย่างมั่นคง ให้ร่มเงาเป็นร่มเย็นแก่ประชาชนถ้วนหน้าเป็นลำดับมา โดยตลอดมิได้ขาดสาย หากจะพิจารณาถึงสาเหตุที่อำนวยให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงอยู่ในประเทศนี้ได้ด้วยดีตลอดมาดังกล่าวแล้ว ก็อาจจะกล่าวได้ว่ามีหลายสาเหตุ แต่สาเหตุที่นับว่าสำคัญประการหนึ่งก็คือ องค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นแกนนำในการอุปถัมภ์บำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน สืบต่อตลอดมา นับแต่อดีตจนปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ได้ทรงเอาเป็นพระราชธุระในเรื่องพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านการอุปถัมภ์บำรุง การสั่งสอนเผยแผ่ และการประพฤติปฏิบัติ เป็นราชประเพณีสืบมา ด้วยเหตุนี้เอง องค์พระประมุขของชาติจึงทรงถือเป็นพระราชนิยามกิจประการหนึ่งในอันที่จะต้องปกป้องพระพุทธ-

ศาสนาให้คงอยู่กับชาติไทย ดังจะเห็นได้จากความในพระ
ราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก-
มหาราช ตอนหนึ่งว่า

“ตั้งใจจะอุปถัมภ์ก ขอยกพระพุทธศาสนา
บอingkันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี”

ในด้านการสั่งสอนและเผยแพร่ นั้น ก็พระราชทาน
พระบรมราชูปถัมภ์ในทุกทาง นับแต่การสร้างสถานศึกษา
สังคายนาพระไตรปิฎก จัดสร้างหรือจัดพิมพ์คัมภีร์ทาง
พระพุทธศาสนา ส่งเสริมการศึกษา กระทั่งพระมหากษัตริย์
บางพระองค์ทรงศึกษาเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนาเป็น
พิเศษ ก็ทรงพระราชนิพนธ์ตำราหรือพระราชทาน
พระบรมราชาวาทสั่งสอนประชาชนด้วยพระองค์ ดังเป็น
ที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปแล้ว

ในด้านการประพฤติปฏิบัติ นั้น ก็ทรงเอาเป็นพระ
ราชธุระในอันที่จะให้ประชาชนประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม
คุณธรรมตามความเหมาะสมแก่สภาพ ถึงกับบางยุคบาง
สมัยก็ทรงบังคับกวดขันโดยพระราชกำหนดบ้าง กฎหมาย

บ้าง กัม ทงนุกด้วยทรงห่วงใยในสันติสุขของประชาชน
 แต่ทนนับว่าสำคัญยิ่งนักคือ องค์พระมหากษัตริย์เองก็ทรง
 ดำรงมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรม และบางพระองค์ก็ได้เสด็จ
 ออกทรงผนวชในพระพุทธศาสนาชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งด้วย
 สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการพระราชทานแบบอย่างอันดีเลิศใน
 การประพฤติปฏิบัติศีลธรรมและคุณธรรมแก่ประชาชน ข้อ
 เท็จจริงเหล่านี้มีปรากฏให้เราเห็นตลอดมาในประวัติศาสตร์
 ของไทย

ทงนุ ก็โดยที่ทรงประจักษ์แก่พระราชหฤทัยว่า พระ
 พุทธศาสนานนมีคุณอนันต์ต่อชีวิตของทุกคนทรงจกนำมา
 ปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม ดังพระบรมราชาโชวาทในพระ-
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่พระราชทาน
 ในต่างโอกาสว่า

“กรณียกิจอันสำคัญคือการส่งเสริมประชาชนให้มี
 พระรัตนตรัยและธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักของใจ
 และความประพฤติด้วยศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง...”

“พระพุทธศาสนานี้เป็นสิ่งทีทุกคนต้องสนใจ เป็น
 สิ่งทีทุกคนจะได้ประโยชน์ถ้าเข้าในทางที่ถูกต้อง และเป็นสิ่ง
 ทีไม่ยากทีจะปฏิบัติ...”

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพการณ์ปัจจุบัน อันเป็น
 ยุคทีเต็มไปด้วยปัญหาานาประการนั้น คุณธรรมยังมีความ
 สำคัญและจำเป็นมาก ในอนทีจะช่วยผดุงชีวิตให้ดำเนิน
 ไปอย่างราบรื่นท่ามกลางสถานการณ์อันหลากหลายได้ ดังที
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ได้พระราช-
 ทานพระบรมราโชวาท แสดงให้เห็นว่า

“ถึงแม้เราจะอยู่ในท่ามกลางความเจริญรุดหน้าแห่ง
 ยุคปัจจุบันอย่างไร เราก็ทอดทิ้งการศึกษาทางด้านจิตใจ
 และศีลธรรมจรรยาไม่ได้ ตรงข้ามเราควรเอาใจใส่สั่ง
 สอนกันให้หนักแน่นทั่วถึงยิ่งขึ้น เพื่อให้มีความคิดความ
 เข้าใจถูกต้องสอดคล้องกับสถานการณ์แวดล้อมทววัฒนา-
 การไปไม่หยุดยั้ง”

และสำหรับชีวิตและสถานการณ์ในประเทศไทยนั้น ก็ได้
 พระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ ในคราวพระราชพิธี

บวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้อง
สนามหลวง เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๕ ว่า

“การรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคง
ยืนยาวไป ถือว่าเป็นภารกิจอันสำคัญสูงสุด นอกจาก
ต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถ และสุจริต
เป็นธรรมแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจาก
ประชาชนทั้งประเทศด้วย คือประชาชนแต่ละคนจะต้อง
ชวนชวนสร้างสรรค์ประโยชน์ และดำรงอยู่ในคุณธรรม
อันสมควรแก่ฐานะของตน ๆ...”

พระบรมราชาโชวาทน์แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนา
นั้นเป็นสิ่งที่จะต้องมีอยู่คู่กับชาติไทย และชาวไทยไม่ว่าใน
สถานการณ์ไหน ๆ โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบัน ยิ่ง
มีความสำคัญและจำเป็นมากขึ้น และในพระบรมราชาโชวาท
องค์เดียวกัน ก็ได้พระราชทาน “คุณธรรมที่ทุกคนควร
จะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ” เพื่อความมั่นคงก้าวหน้า
และบังเกิดความสุขความร่มเย็นแก่ประเทศชาติไว้ ๔ ประ-
การ คือ

๑. การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะ
ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

๒. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติ
ปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น

๓. การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติ
ล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

๔. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จัก
สละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของ
บ้านเมือง

พระบรมราชาวาทในคุณธรรม ๔ ประการนี้ ก็พระ
ราชทานตามนัยแห่งคำสอนของพระพุทธศาสนานั่นเอง แต่
ได้ทรงนำเอามาประยุกต์ในด้านความหมายและแนวแห่ง
การปฏิบัติให้พอเหมาะแก่การที่ทุกคนสามารถจะปฏิบัติได้
ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า คุณธรรม ๔ ประการนี้เป็น
รากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตในทางโลก ดังที่ท่าน
เรียกว่า ฌราวาสธรรม คือธรรมสำหรับผู้ครองเรือน หรือ
ชาวบ้านทั่วไปนั่นเอง หรือหากจะกล่าวอย่างภาษาสมัยใหม่
ก็เรียกว่า คุณสมบัติของชาวบ้านที่ดี

คุณธรรม ๔ ประการในพระบรมราโชวาทดังกล่าวนี้ มีความหมายครอบคลุมกว้างขวาง คือรวมไว้ซึ่งความหมาย ทั้งในด้านศีลธรรมและคุณธรรม เป็นคุณธรรมที่พอเพียง แก่การปฏิบัติสำหรับที่จะสร้างความสำเร็จให้แก่ชีวิตและ สร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมและประเทศชาติของตนของ คนทั่วไป ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า พระบรมราโชวาทเรื่อง คุณธรรม ๔ ประการนั้นมีความกะทัดรัดและชัดเจน ในตัวเองแล้ว ทั้งในแง่ของความหมายและแนวทางในการ ปฏิบัติ จนไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องอธิบายเพิ่มเติม อีก แต่อาจจะมีบางท่านที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธ ศาสนาน้อย อาจยังมองไม่เห็นความสมบูรณ์แจ้งชัดใน พระบรมราโชวาทนี้ ฉะนั้น ในที่นี้จึงใคร่ขอขยายความ เพื่อชี้ประเด็นของความหมายและความสัมพันธ์ต่อเนื่องใน การปฏิบัติตามแนวแห่งพระบรมราโชวาทนี้ให้ง่ายขึ้น สำหรับบางท่านบางคนดังกล่าวแล้ว

ธรรมะหรือคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนานั้น มีความ เกี่ยวเนื่องถึงกัน หรือว่ามีผลกระทบถึงกันโดยตลอด กล่าว

คือ การปฏิบัติธรรมข้อหนึ่ง ก็จะส่งผลให้สามารถปฏิบัติ
 ธรรมข้ออื่นได้ง่ายขึ้นหรือส่งผลให้เกิดคุณธรรมอย่างอื่น
 ตามมาอีกด้วย เป็นต้นว่า ผู้ที่ตั้งใจรักษาศีลอย่างจริงจัง ก็
 ย่อมจะส่งผลให้กลายเป็นผู้ทรมคุณธรรมอย่างอื่นตามมาด้วย
 หรือทำให้เป็นผู้สามารถปฏิบัติรักษาคุณธรรมอื่น ๆ ที่สูง ๆ
 ขึ้นไปได้ง่ายขึ้นและดีขึ้นด้วย ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่ตั้ง
 ใจปฏิบัติคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างจริงจัง ก็ย่อมจะ
 ส่งผลให้กลายเป็นผู้มีศีล หรือรักษาศีลได้สมบูรณ์ครบ
 ถ้วนยิ่งขึ้นด้วย เมื่อธรรมะหรือคำสั่งสอนของพระพุทธ
 ศาสนามลลักษณะเป็นดังนี้ คุณธรรม ๔ ประการในพระ
 บรมราชาवादังกล่าวนี้ จึงมีความหมายครอบคลุมทั้งใน
 ด้านศีลธรรมและคุณธรรมอยู่ในตัว ดังจะชี้ให้เห็นในบาง
 ประเด็นพอเป็นตัวอย่างดังนี้

คุณธรรมข้อที่ ๑ คือการรักษาความสัจ การมีคุณ
 ธรรมข้อนี้ย่อมทำให้เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต และเมื่อเป็นคน
 ซื่อสัตย์สุจริตแล้ว การที่จะไปกระทำการต่าง ๆ ที่ผิด
 ศีลธรรมก็ย่อมจะไม่มี คนเช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล

โดยอัตโนมัติ คนที่ซื่อสัตย์สุจริตเท่านั้นจึงจะมีความจริงใจ
 ต่อตัวเอง และผู้ที่มีความจริงใจต่อตัวเองนั้น เมื่อแสดง
 ออกมาภายนอก ก็จะปรากฏเป็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่
 การงานเป็นต้น อันเป็นส่วนที่ตนมีความสัมพันธ์เกี่ยวของ
 กับผู้อื่น ซึ่งก็เท่ากับเป็นการแสดงความจริงใจต่อคนอื่น
 นั้นเอง ทงนก็เพราะว่าคนที่มีความรับผิดชอบอย่างแท้
 จริงนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความสำนึกอยู่ภายในจิตใจเสมอว่า
 ตนเป็นใคร มีหน้าที่อะไร และควรทำอย่างไร เป็นต้น
 ฉะนั้น คนที่จะจริงใจต่อผู้อื่นได้นั้น จึงต้องเป็นคนที่มีจริง
 ใจต่อตัวเองก่อนเป็นประเดมิ และจากการที่มีความสัจและ
 ความจริงใจต่อตัวเองนั่นเองที่จะนำไปสู่การปฏิบัติแต่สิ่งที่
 เป็นประโยชน์และเป็นธรรม เพราะฉะนั้น คุณธรรมข้อ
 หนึ่งจึงเป็นที่มาของความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบ
 ของคนในสังคม อันเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของ
 การสร้างประโยชน์และความเป็นธรรมในสังคม

คุณธรรมข้อที่ ๒ คือการรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจ
 ตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น หาก

จะกล่าวสั้นเพื่อเข้าใจง่ายก็คือ การสามารถควบคุมตนเอง
 ให้อยู่ในกฎในระเบียบที่ตรงตามต้องการได้นั้นเอง คนที่
 ควบคุมจิตใจของตนเองไม่ได้ หรือกล่าวสั้นว่า ควบคุม
 ตนเองไม่ได้นั้น ยากที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตและ
 หน้าที่การงาน ยิ่งการรักษาศีลและประพฤตินิปฏิบัติธรรม
 ด้วยแล้ว ก็แทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ฉะนั้น คุณธรรมข้อ
 หนึ่งเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการที่จะมีคุณธรรม
 ข้ออื่น ๆ ต่อไป แต่คนที่ควบคุมตนเองได้เป็นอย่างดี
 นั้น ก็คือคนที่มีความสัจความจริงใจต่อตนเองนั่นเอง

คุณธรรมข้อที่ ๓ คือการอดทน อดกลั้น และอด
 ออม การอดทนนั้นหมายถึงอดทนต่อความทุกข์ยากลำบาก
 ทางกาย หรือปัญหาภายนอก ส่วนการอดกลั้นนั้นหมายถึง
 อดกลั้นต่ออารมณ์หรือความรู้สึกนึกคิดที่ไม่ดี อันนับได้
 ว่าเป็นปัญหาภายใน คนที่อดทนและอดกลั้นต่อปัญหาทั้ง
 ภายนอกและภายในได้เป็นอย่างดีเท่านั้น จึงจะเป็นคนดีมี
 ศีลธรรมได้ และคนในลักษณะนี้เท่านั้นจึงจะอดออม คือ
 สร้างเนื้อสร้างตัวได้ หรือสามารถประคับประคองตนให้

ดำเนินชีวิตไปอย่างพอเหมาะพอสมแก่อัตภาพได้ ไม่ลู่แก่
อำนาจของความอยากความต้องการในทางที่ผิด ๆ จนกลายเป็น
เป็นคนทุจริตสร้างปัญหาให้แก่สังคมและประเทศชาติ คน
ที่จะสามารถอดทน อดกลั้น และอดออมได้เป็นอย่างดีนั้น
ก็ต้องมีคุณธรรม ๒ ข้อข้างต้นประจำใจอยู่ด้วยเสมอ
นั่นเอง

คุณธรรมข้อที่ ๔ คือการรู้จักละวางความชั่ว ความ
ทุจริต และรู้จักเสียสละนั้น เป็นข้อที่จะช่วยกระตุ้นเตือน
ให้คนทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ
ไม่เพียงแต่มุ่งหวังเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น และก็
คุณธรรม ๓ ข้อแรกนั้นเองที่จะช่วยผลักดันให้เกิดคุณธรรม
ข้อที่ ๔ หรือช่วยหนุนให้ปฏิบัติคุณธรรมข้อที่ ๔ นี้ได้
สะดวกเต็มที่

จะเห็นได้ว่าคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนั้นมีความเกี่ยวเนื่อง
สนับสนุนซึ่งกันและกัน และเป็นคุณธรรมที่คนทุกชั้น
ทุกระดับ ทุกฐานะหน้าที่ สามารถนำมาประพฤติปฏิบัติ
เพื่อให้เกิดผลดีแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศ

ชาติได้ตามควรแก่ฐานะและหน้าที่ของตน ๆ กล่าวคือ ถ้า
 ประชาชนทั่วไปมีคุณธรรมเหล่านี้ประจำใจอย่างครบถ้วน
 ก็ย่อมจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ
 เป็นนักปกครองที่ดีของประเทศ เป็นผู้นำที่ดีของประชา-
 ชน อย่างแน่นอน

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า พระบรมราชาชาตเรื่อง
 คุณธรรม ๔ ประการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้
 ทรงเลือกสรรและกลั่นกรองมาพระราชทานแก่พสกนิกร
 ของพระองค์ได้อย่างเหมาะสมยิ่ง เพราะทุกคนสามารถนำ
 มาประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์และผลดีแก่ชีวิตของตน
 เองและสังคมได้ตามควรแก่อัธยาศัย

อนึ่ง หากทุกคนได้หันกลับมาพิจารณาดูที่ตัวเองของ
 แต่ละคนแล้ว ก็คงพบว่า คุณธรรมเหล่านี้ล้วนมีอยู่ในตัว
 เราทุกคนอยู่แล้ว มากบ้าง น้อยบ้าง และไม่ค่อยสม่ำเสมอ
 เท่ากัน เพราะความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงานของ
 แต่ละคนนั้น ล้วนต้องอาศัยคุณธรรมเหล่านี้มาช่วยกันทั้ง
 นั้นไม่มากนักเลย ฉะนั้นหากทุกคนได้พิจารณาสำเหนียก

พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการนี้อย่างจริงจัง
 ถ่องแท้แล้ว ก็จะช่วยกระตุ้นเตือนให้พลังธรรมอันมีอยู่ใน
 ชีวิตจิตใจของแต่ละคนดังกล่าวแล้วเพิ่มพูนมีผลกำลังมาก
 ขน จนกลายเป็นคนที่มีความเกะกล้าหาญในการ
 เวนชว่ทำดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้น
 คุณธรรม ๔ ประการตามพระบรมราโชวาทนี้ จึงควรได้
 รับการปลูกฝังให้เป็นรากฐานของชีวิตและสังคมไทยเพื่อ
 “ความมั่นคงก้าวหน้าและบังเกิดความสุขความร่มเย็นแก่
 ประเทศชาติ” สืบไป ๆ

เทศนาพิเศษเรื่อง
ศาสนา และ ทศพิธราชธรรม
โดย
สมเด็จพระญาณสังวร
(สุวฑฺฒโน)

ความเจริญผาสุกหรือความเสื่อมทรามเลวร้ายในประ-
เทศเราปัจจุบันนี้มีการวิจัยออกมาแล้วว่า “ข้าราชการ” เป็น
องค์การสำคัญอย่างหนึ่ง

ข้าราชการดมศีลธรรมหรือมี “ทศพิธราชธรรม”
เป็นหลักในการปกครองแล้วประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข
หากข้าราชการไร้ศีลธรรม ปกครองประชาชนนอกกฎ
นอกแนว “ทศพิธราชธรรม” ประชาชนจะเดือดร้อน
ทุกหย่อมหญ้า ต้องเข้าป่าถ่ออาวุธรบราฆ่าฟันกัน จงล้าง
จงผลาญไม่สิ้นสุด

สมเด็จพระญาณสังวร แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร ท่าน
กล่าวถึงหลักในการปกครองของข้าราชการ และทศพิธ-

ราชธรรม อันหมายถึงธรรมสำหรับพระราชหรือหนักปกครองได้อย่างควรที่ข้าราชการและผู้ปกครองทุกระดับจะรับไว้เป็นสติปัญญาและสิริมงคลแห่งตนเนื่องในวันปีใหม่ ทั้งควรใช้เป็นหลักปฏิบัติสืบต่อไปเพื่อความผาสุกทุกฝ่าย

สมเด็จพระญาณสังวรกล่าวถึงความสำคัญของทศพิธราชธรรมและศาสนาไว้อย่างชวนคิดว่า สิ่งไหนที่เรามีอยู่สมบูรณ์ เรามักจะไม่เห็นความสำคัญ ตัวอย่างเช่น ลมหายใจเข้าออก เราไม่รู้สึกถึงลมหายใจเลยว่าเป็นอย่างไร เช่นเดียวกับศาสนาอื่นเปรียบเหมือนเส้นชีวิตเส้นหนึ่งในการดำรงชีวิต แต่ไม่ค่อยได้สนใจกันตามควร

ศาสนา แปลเป็นข้อยุติกันว่า คือคำสั่งสอน ทุกคนจะต้องมีการสั่งสอนใจของตนเองอยู่เสมอหรือบางครั้ง

ศาสนา แปลว่า ปกครอง ทุกคนต้องมีการปกครองใจตนเอง ปกครองตนเองอยู่เสมอ

นอกจากนี้เรายังต้องมีผู้ปกครองภายนอกส่วนใหญ่ก็คือ ท่านผู้ใหญ่ที่ปกครองลงมาตามลำดับ เช่นที่ทำงาน ครอบครัว โรงเรียน วัด ฯลฯ

ขณะเดียวกัน เราต้องมีการปกครองใจของตัวเองด้วย เราต้องรู้จักสั่งสอนใจตัวเอง อบรมตัวเอง

ตัวเราเองมิใช่มีความรู้ความสามารถตามที่เรียนมาแล้วจะดีเสมอไป คนเรามีส่วนไม่ได้อยู่ในตนหลายประการ ทางพระเรียกว่า “กิเลส” หมายถึงความรัก โลภ โกรธ หลง ความดิ้นรนปรารถนาทั้งหลาย ความไม่รู้หลงถือเอาผิดมีสิ่งต่าง ๆ คอยยั่วเย้าให้เกิดกิเลส

เพราะฉะนั้นประการแรกจึงไม่ควรที่จะประมาทว่าตัวเรามีความรู้ความสามารถอย่างเดียวกันเพียงพอ เมื่อมีตำแหน่งหน้าที่ ต้องไม่ประมาท ต้องสำนึกว่ายังเป็นผู้อยู่ใหญ่ เป็นคนโตมากเท่าใด สิ่งที่จะมาชักชวนให้เบนไปในทางที่ผิด ยังมีมากขึ้น

ตัวใหญ่ เงาก็ใหญ่

เงา...คือสิ่งผิดที่จะมาชักชวนให้ทำผิด

ถ้าเราไม่มีศาสนาเป็นเครื่องอบรมสั่งสอนแนะนำปกครองตัวเอง ให้รู้จักเว้นในทางที่ควรเว้น ประพฤติในทางที่ควรประพฤติ ความที่ใหญ่ว่าจะทำให้กล้าในทางที่ผิดมากยิ่งขึ้น

มากกว่าคนเล็ก เพราะเขายังมีผู้อยู่ใหญ่คอยสอดส่องดูแล ส่วนผู้อยู่ใหญ่ไม่มีใครดูแลเพราะเป็นผู้อยู่ใหญ่เสียแล้ว

แต่ถ้าเรามีศาสนา จะไม่ประพฤตินิด ถึงแม้จะไป
อยู่แห่งไหนก็จะประพฤติตนดีไม่กล้าทำผิด ทั้งคนใหญ่
คนเล็กจะไม่กล้าไปในสิ่งที่ผิดง่าย ๆ แม้จะอยู่ผู้เดียวโดยไม่
มีผู้ใดดูแลว่ากล่าว

เพราะมีศาสนาเป็นหลักใหญ่คอยดูแลว่ากล่าวอบรม
สั่งสอนเป็นหลักปกครองใจ ทุกคนจึงต้องมีศาสนาประจำ
ตัว แต่มีใช้เพียงแค่วิธีเรียนรู้นั้นโดยหนังสือ หรือเพียงฟัง
เทศน์ฟังธรรมตามวัดวาอารามเท่านั้น เพราะนั้นเป็นเพียง
เสมือนกับฟังสินค้าทางโฆษณา การที่จะมีศาสนาประจำตัว
จริง ๆ ต้องรับเอาเข้ามาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในทางประพฤติ
ปฏิบัติเป็นสิ่งที่เตือนสติปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้น

สำหรับ “ทศพิธราชธรรม” นั้น เป็นหลักธรรม
ที่ใช้ในการปกครองตั้งแต่คนส่วนใหญ่ถึงคนส่วนน้อย

เป็นธรรมสำหรับพระราชอา หรือนักปกครอง ๑๐ ประ-
การ ซึ่งนำมาแจกเป็นข้อ ๆ โดยสังเขป

๑. ทาน หมายถึงการให้ เป็นการช่วยเหลือที่ต้องการ
ช่วย เพราะมีความขัดข้องแร้นแค้นนั้น ๆ เช่นผู้ที่ขาด
อาหารก็ให้อาหารช่วย ขาดเสื้อผ้าก็ให้เสื้อผ้าช่วย ขาด

ที่อยู่อาศัยก็ให้ที่อยู่อาศัยช่วย ขาดหยูกยารักษาโรคให้หยูก-
 ยารักษาช่วย รวมความว่าเกิดความแร้นแค้นด้วยสิ่งใด
 สิ่งหนึ่งหรือที่ใดที่หนึ่งก็ให้สิ่งที่ต้องการนั้น ๆ ช่วย ดังนั้น
 เรียกว่า **ทาน**

๒. **ศีล** คือความประพฤติ ต้องเว้นจากความชั่วร้าย
 ทั้งหลาย ความประพฤติอันใดที่เป็นความชั่วร้ายก่อให้เกิด
 เกิดเวร ให้เกิดความประพฤติอย่างนั้นไม่ทำสิ่งที่เป็นความ
 ชั่วร้ายนั้น ไม่พูดสิ่งที่เป็นความชั่วร้ายนั้น รวมความว่า
 เว้นการที่ควรเว้นต่าง ๆ ทั้งทางกายวาจา

๓. **บริจาค** การสละ อันหมายความว่า สละสิ่ง
 ที่มีประโยชน์น้อยแก่สิ่งที่มีประโยชน์มาก ยกตัวอย่างเช่น
 ว่า สละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะร่างกาย เช่น เจ็บป่วยที่
 อวัยวะร่างกายยกยอมสละทรัพย์รักษา, สละอวัยวะร่างกาย
 เพื่อรักษาชีวิต ในเมื่อต้องการที่จะรักษาชีวิตไว้ยกยอม
 และ....สละได้ทุกอย่าง อย่าง ทั้งทรัพย์ อวัยวะร่างกายตลอด
 จนถึงชีวิต ในเมื่อประพฤติธรรมคือความถูกต้องหรือ
 หน้าที่อันต้องปฏิบัติเช่น ทหาร ยกยอมสละทุกอย่างเพื่อปฏิบัติ
 หน้าที่รักษาประเทศชาติ ดังนั้นเรียกว่า บริจาคหรือสละ

๔. **อาชวะ** ความตรง คือความประพฤติซื่อตรง ไม่คดทรยศต่อเพื่อน มิตรสหาย ต่อหน้าที่การงานตลอดจน ถึงประชาชน

๕. **มัทวะ** ความอ่อนโยน คือความมีอาการทางกาย วาจาอ่อนโยน สุภาพ ไม่แสดงความแข็งกระด้าง มิใช่ หมายความว่าอ่อนแอ แต่ว่าอ่อนโยน สุภาพ ไม่แสดงความแข็งกระด้าง แสดงการยกตนเหนือคนอื่น มีความอ่อนโยน สุภาพทางกาย ทางวาจา พุดจาอะไรก็อ่อนโยน สุภาพ

๖. **ตปะ** ความเพียร เป็นผู้กล้าหาญในการทำสิ่งที่ควรทำ ไม่กลัวเกรงในการทำดังกล่าว ไม่มีความเกียจคร้าน ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ ไม่บกพร่อง มีความเป็นกล้า มีความเพียร ไม่อ่อนแอย่อท้อ เข้มแข็ง ถ้าทำดังนี้จะเป็นที่ยาเกรงของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย ไม่กล้าที่จะละเมิด

๗. **อโภธะ** ความไม่โภธ หมายถึงว่า ความมีจิตที่ประกอบด้วยเมตตา มุ่งที่จะปรารภนาตเป็นที่ตั้ง ไม่เป็นคนใจน้อยหงุดหงิดง่าย แต่มีใจหนักแน่น ไม่คิดจะเอาแต่โทษใคร รู้จักให้อภัยและมีเมตตา

๘. **อวิหิงสา** ความไม่เบียดเบียน คือการไม่ทำ
อะไรที่เป็น^๘การเบียดเบียน^๘ผู้อื่นให้เดือดร้อน^๘ทั้งทางตรงและ
ทางอ้อม มีจิตประกอบด้วยกรุณา^๙คิดช่วยเหลือและทำการ
ช่วยเหลืออยู่เสมอ

๙. **ขันติ** ความอดทน คือ รู้จักอดทนต่อความ
ตรากตรำต่างๆ เช่น รู้จักอดทนต่อหนาว ร้อน หิวกระหาย
ทนต่อสิ่งที่ไม่เป็นสุข ไม่สนุกต่างๆ อดทนต่อเวลาที่ต้อง
พบความทุกข์ ตลอดจนถึงเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ต้องมีหน้าอด
หน้าทน รู้จักอดทนต่อความเจ็บใจต่อถ้อยคำที่เขามาวา
กล่าวในบางครั้งบางคราว อันจะทำให้เกิดความเจ็บใจ
ซ้ำใจ ก็ให้มีความอดทน

๑๐. **อวิโรธนะ** ความไม่ผิด เมื่อรู้ว่าอะไรผิดก็ไม่
ทำ เพราะทุกคนย่อมต้องมีความผิดบ้างไม่มากก็น้อย ด้วย
สิ่งที่ไม่รู้ซึ่งมอญมากหรืออาจจะพลั้งเผลอทำให้ผิดอยู่บ้าง
แต่ว่าอะไรที่รู้ว่าผิดก็ไม่ควรทำ คือไม่ทำผิดทั้งที่ควร
รอบคอบในสิ่งที่จะทำทั้งหลาย ระมัดระวังไม่ให้ผิดหรือ
จะผิดก็แต่เล็กน้อย อีกอย่างต้องรักษาความเที่ยงธรรม ความ
ยุติธรรม ในเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ต้องไม่ลำเอียงเพราะความชิง
ความหลง ความกลัวทั้งหลาย ดังนั้นคือความไม่ผิด

ทศพิธราชธรรม หรือธรรม ๑๐ ประการ สำหรับ
 พระราชาหรือนักปกครองนี้ บัณฑิตทั้งหลายในอดีต
 มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ยกขึ้นมาสั่งสอนพระราชาเพื่อให้
 ใช้หลักธรรม ๑๐ ประการปกครองประเทศ เมื่อพิจารณา
 กันให้ถ่องแท้แล้ว ธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นหลักปกครอง
 ทั่วไป ผู้ทมนหน้าที่ปกครองทั้งหลายพึงประพฤติปฏิบัติด้วย
 แมแต่ผู้อยู่ใต้ปกครอง หรือใต้บังคับบัญชาตลอดจน
 ถึงราษฎรทั่วไป ก็ต้องปฏิบัติตามธรรมทั้ง ๑๐ ประการ
 ต่อผู้ปกครองและผู้บังคับบัญชาด้วยเช่นกัน

เช่นเมื่อผู้ปกครองมีทานให้ ผู้อยู่ใต้ปกครองก็ต้อง
 มีทานตอบสนอง

ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ฝ่ายปกครองหรือรัฐบาลใช้
 ทรัพย์ทำนุบำรุงประเทศ และอาณาประชาราษฎร์
 ทั่วไป ฝ่ายประชาราษฎร์ก็ต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาล
 เพื่อนำเงินนั้นมาใช้จ่าย เรียกได้ว่ามีทานต่อกัน

นอกจากนี้ ต้องมีศีลต่อกัน มีบริจาคนต่อกัน มีความ
 ซื่อตรง อ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ เมตตาจิต
 ต่อกัน มีความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วยกรุณาต่อกัน
 มีความอดทนต่อกัน มีความประพฤติไม่ผิดต่อกัน

เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้ว จะเกิดความสุขสมบูรณ์เรียบร้อย
 ธรรมทั้ง ๑๐ ประการนี้ กล่าวได้ว่า เป็นหลักศาสนา
 ซึ่งเป็นหลักใหญ่ที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการทุกคนจะต้องพึง
 ยึดถือปฏิบัติ อันเป็นความสุขความเจริญแก่ตนเอง แก่
 ประชาชนส่วนรวม

ขอให้ผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ทุกคนทุกฝ่าย
 ทุกระดับ นำาศัพท์ราชธรรมนี้ไปพิจารณา และใช้เป็น
 หลักประพฤติปฏิบัติตามสมควร ขออำนาจคุณพระศรี-
 รัตนตรัยและอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงดมครองแก่
 ทุก ๆ ท่านที่อยู่ในาศัพท์ราชธรรมให้มีความสุขความสวัสดิ
 ตลอดจนใหม่ันทวกันเทอญ.

แนะนำวัดญาณสังวราราม

ประวัติวัดญาณสังวรารามโดยสังเขป

เมื่อปี ๒๕๑๙ นายแพทย์ขจร และคุณหญิงนิรวัติ
อินตระการ พร้อมด้วยบุตรธิดา ได้ถวายที่ดินแด่สมเด็จพระ
ญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศ
วิหาร ที่ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
จำนวน ๒ ไร่ เนื้อที่ประมาณ ๓๐๐ ไร่เศษ ต่อมาคณะ
ผู้เริ่มสร้างวัดได้ร่วมกันจัดซื้อที่ดินที่ติดต่อเขตวัดถวาย
เพิ่มเติมอีกประมาณ ๖๐ ไร่เศษ รวมเป็นเนื้อที่ทั้งหมด
๓๖๖ ไร่ ๒ งาน ๑๑ ตารางวา เพื่อขอให้สร้างวัด และ
ขอใช้ชื่อว่า "วัดญาณสังวราราม" สมเด็จพระญาณสังวร
ได้รับถวายที่ดินแล้ว ก็ได้ดำเนินการสร้างวัดมาโดยลำดับ

วัดญาณสังวราราม ได้รับอนุญาตให้สร้างเป็นสำนัก
สงฆ์ญาณสังวราราม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นวัดญาณ-
สังวรารามโดยสมบูรณ์เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓

และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยพระราชกฤษฎีกา
ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ (พระราชกิจจานุเบกษา
เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๔๓)

ในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. ๒๕๒๙) วัดญาณสังวรารามมี
เนื้อที่รวมทั้งหมด ๓๖๖ ไร่ ๒ งาน ๑๑ ตารางวา ไม่รวม
ถึงพื้นที่ตามโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ประมาณ ๒,๕๐๐ ไร่เศษ มีภิกษุ
จำพรรษา ๔๗ รูป สามเณร ๑๐ รูป อุบาสกอุบาสิกา
๑๕ คน โดยมี พระอรรถกิจโกศล (อภิปล อภิปโล) ผู้
ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นเจ้าอาวาส และมีพระ
ครูนิเทศธรรมจักษ์ (ทอง จาครโต) ฐานานุกรมในสมเด็จพระ
พระญาณสังวร เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีหม่อมราชวงศ์
จำลอง นพวงศ์ เป็นไวยาวัจกร

การสร้างวัดญาณสังวราราม มีจุดมุ่งหมายให้เป็น
สำนักปฏิบัติ คือ เน้นทางด้านสมถและวิปัสสนา และเพื่อ
ให้เป็นที่ยังประโยชน์แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ในทางการ

ศึกษาอบรมพระธรรมวินัย รวมทั้งเพื่อให้เป็นที่ยังประโยชน์ในการบำเพ็ญอเนกกุศลต่างๆ ด้วย

การวางผังแผนที่และรูปแบบในการสร้างวัดนั้น ได้กำหนดพื้นที่เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยแบ่งออกเป็น ๔ เขต คือ.—

เขตที่ ๑ พุทธาวาส เป็นสถานที่ตั้งปูชนียสถาน โบราณวัตถุ มีอุโบสถ พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพัฒน์ มหามณฑปพระพุทธบาท ภปร.สก. ศาลาอเนกกุศล สว.กว. และ มวก.สธ. เป็นต้น

เขตที่ ๒ เขตสังฆาวาส แบ่งเป็นสองพื้นที่ คือ พื้นที่ส่วนล่างและพื้นที่ส่วนบน ประกอบด้วยพื้นที่เขาชีโอน และเขาชีจรรย์ และทั้ง ๒ พื้นที่ใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างเสนาสนะ กุฏิใหญ่ เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร เป็นต้น

เขตที่ ๓ เขตราชาวาส เป็นสถานที่โครงการพระราชดำริ มีเรือนรับรอง อ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตรกรรม

โรงพยาบาล ศูนย์การฝึกอบรมพิเศษ วนอุทยาน บริเวณ
อนุรักษ์สัตว์ป่าและป่าไม้ เป็นต้น

เขตที่ ๔ เขตอุบาสกอุบาสิกาวาส เป็นสถานที่
ตั้งศาลาโรงธรรม ที่พักอาศัยของบรรดาพุทธศาสนิกชน
ผู้มาอยู่ประพฤติปฏิบัติธรรม รักษาศิลปวัฒนธรรม ปฏิบัติจิต
ภาวนา เป็นต้น

เนื่องจากวัดญาณสังวราราม สร้างขึ้นในสมัยกรุง
รัตนโกสินทร์ ครบ ๒๐๐ ปีแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ อัน
เป็นสมัยที่ยอมรับทั่วไปว่า ความร่มเย็นเป็นสุขของไทย
เกิดแต่พระบุญญาธิการแห่งองค์สมเด็จพระพุทธมหาราช
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยแท้ และสืบเนื่องต่อชน
ไปถึงพระมหากษัตริย์คุณยิ่งใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และสมเด็จพระบรมมหากษัตริยา-
ธิราชเจ้าอีกสองพระองค์ พระผู้ทรงไทยให้กลับเป็นไท
สมัยที่เกี่ยวเนื่องใกล้ชิดกับสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คือ
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสิน
กรุงธนบุรีมหาราช

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าทั้งสาม
พระองค์ ตลอดทั้งสมเด็จพระบรมกษัตริยาธิราชเจ้าแห่ง
พระบรมราชจักรวงศ์ทุกพระองค์ คณะผู้สร้างวัดญาณสัง-
วราราม ในความอุปถัมภ์ของสมเด็จพระญาณสังวร จึง
ร่วมกับประชาชนชาวไทยสรรค์สร้างสิ่งอันเป็นปูชนียะที่
สำคัญที่สุดของวัดญาณสังวราราม ชนน้อมเกล้าฯ ถวาย
เป็นส่วนเพิ่มพูนพระราชกุศลราศีและเพื่อน้อมเกล้าฯ เทิด
พระเกียรติ ดังนี้.-

๑- อุโบสถ ขนาดกว้าง ๑๓.๓๐ ม. ยาว ๒๑.๐๐ ม.
สร้างน้อมเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
มหาราช โดยดัดแปลงจากแบบพระอุโบสถเก่าคณะรังษี
วัดบวรนิเวศวิหาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม-
บรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์ เมื่อ
วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๓

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณเล็นเกล้าล้นกระหม่อม พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณารับคำกราบ

บงคมทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินไปทรงตัดลูกนิมิต
 อุโบสถ ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และทรงวางศิลา
 พระฤกษ์พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพัฒน์ ในวันศุกร์ที่
 ๓๐ เมษายน ๒๕๒๕ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระ
 บรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
 ราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์
 อัครราชกุมารี และพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี
 พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎ-
 ราชกุมาร

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
 ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเกล้าถนอมที่เสด็จพระ-
 ราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกิจ เช่น ทรงเป็นองค์
 ประธานฝ่ายวัดญาณสังวราราม การที่ทรงพระราชทาน
 พระมหากรุณาในครั้งนั้น เป็นการพระราชทานที่ยิ่งใหญ่
 เกินค่าของทรัพย์สินอันหาค่ามิได้ทั้งหลายทั้งปวง

๒. พระพุทธปฏิมาประธานประจำอุโบสถ ได้รับ
 การถวายพระนามว่า “สมเด็จพระพุทธญาณนเรศร์”

สร้างน้อมเกล้า ๆ ถวายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีขนาด
ประมาณองค์พระพุทธรูปหินสีห์ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศ
วิหาร หน้าพระเพลา ๕ ศอก ๑ คืบ ๗ นิ้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน
ทรงเททองหล่อ เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๒๓ ณ บริ-
เวณมณฑลพิธีหน้าพระอุโบสถเก่าคณะรังษี วัดบวร-
นิเวศวิหาร

๓. พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรพรรดิพัฒน์ สร้างน้อม-
เกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
และพระบรมราชวงศ์จักรี มีฐานกว้าง ๓๙.๐๐ เมตร สูง
๓๙.๐๐ เมตร และได้เริ่มดำเนินการสร้างมาตั้งแต่วันที่ ๑๖
กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ ชั้นล่างเป็นห้องโถงใหญ่เพื่อการ
บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ชั้นที่สองประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาท
และเป็นที่ปฏิบัติสมาธิภาวนา ชั้นที่สามประดิษฐานพระ
มหาเจดีย์ทองบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ โดยมีชนวนจาก
ชั้นปลูมถึงที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ด้านนอก
ชั้นที่สามมีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ๓ องค์ คือ

พระ ฤๅษ. ด้านหน้า พระไพรีพินาศ (ด้านขวาของพระ
 ฤๅษ.) และพระชินราชสี่ทิศดา (ด้านซ้ายของพระ ฤๅษ.)
 ส่วนชั้นที่ ๒ เป็นชั้นมณฑลพระมหากษัตริ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ทรงอัญเชิญขึ้นประดิษฐานเมื่อวันที่ ๓๐
 กรกฎาคม ๒๕๒๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน
 ทรงวางศิลาฤกษ์ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระ
 บรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม-
 ราชกุมารี และพระองค์เจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี
 พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎ-
 ราชกุมาร เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๕

พระบรมธาตุเจดีย์มหากษัตริ์พัฒน์ มีความหมายว่า
 “พระเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุเพื่อความวิวัฒนาการแห่ง
 พระมหากษัตริ์บรมราชวงศ์” น้อมเกล้าฯ ถวายพระบรม-
 ราชวงศ์จักรี มีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
 มหาราช เป็นองค์ปฐม และสมเด็จพระภัทรมหาราช
 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลา-

ธิเบศร รามธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามมินทราธิราช
บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เป็นองค์ปัจจุบัน

๔. พระมหามณฑปพุทธบาท ปร. สก. มีขนาด

กว้าง ๙ เมตร สูง ๓๓ เมตร ปรารภสร้างขึ้นด้วยความ
ซาบซึ้งในพระคุณของพระพุทธเจ้า และพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถซึ่ง
ยิ่งใหญ่พ้นพรรณนา เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
ก็ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้
อัญเชิญพระปรมาภิไธยย่อ ปร. และพระนามาภิไธยย่อ
สก. ประดิษฐานที่องค์พระมหามณฑป ทั้งยังได้ทรงพระ
มหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้หม่อมราชวงศ์
มิตรารุณ เกษมศรี เป็นผู้ออกแบบ

พระมหามณฑปพุทธบาทนี้ โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง
บนพื้นที่ยอดเขา (เขาดินเดิม) เป็นอาคารคอนกรีตเสริม
เหล็ก ๒ ชั้น ทรงมณฑป ชั้นล่างแบ่งเป็น ๒ ตอน
ตอนที่ ๑ เป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ตอนที่ ๒ เป็นถึง
เก็บน้ำสะอาดเพื่อการบริโภค ชั้นบนเป็นส่วนของอาคาร

ที่จะประดิษฐานรอยพระพุทธรูปองค์พระมณฑป
 ประดับด้วยโมเสกสีทองจระยอต ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตน-
 ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานโมเสกสีทอง
 ซึ่งร้อมมาจากการบูรณะปฏิสังขรณ์พระเจดีย์วัดพระศรีรัตน-
 ศาสดาราม บริเวณพนักองค์มณฑปประดับด้วยหินแกรนิตไทย
 กำแพงแก้วทำด้วยหินล้างสีขาว ราวบันไดพญานาคชั้นลง
 มณฑปประดับด้วยกระเบื้องเคลือบเกล็ดพญานาคสีขาว
 ชั้นบันได ๒๐๐ ชั้น ประดับด้วยหินแกรนิตไทย ช่วงล่างของ
 บันไดพญานาคสร้างศาลาทรงไทย ๒ หลัง เพื่อประดิษฐาน
 พระพุทธรูปสำคัญองค์ใหญ่ ๒ องค์ พื้นที่จากเชิงเขา
 ถึงบริเวณสร้างมณฑปพระพุทธรูป มีประมาณ ๓๕ ไร่
 เศษ โปรดเกล้าฯ ให้อนุรักษ์ธรรมชาติเดิมไว้ และโปรด
 เกล้าฯ ให้ปลูกต้นไม้สำคัญทางพระพุทธศาสนาให้เต็มพื้นที่
 ที่จากส่วนที่มอยแล้วและรอบบริเวณชั้นล่าง โปรดเกล้าฯ
 ให้สร้างถนนลาดยาง พร้อมสร้างรางรับน้ำฝนให้ไหลลงสู่
 บ่อพักน้ำทั้งหมด ส่วนน้ำฝนที่ล้นไหลไปจากบ่อที่เก็บไว้
 ก็จักเป็นเหตุทำให้พื้นที่ชุ่มชื้นด้วยน้ำ ต้นไม้ที่ปลูกไว้ก็จัก
 เจริญงอกงามตามธรรมชาติ

ศิลาสลักกรอยพระพุทธบาทนั้นเป็นหินแกรนิต มีขนาด
 กว้าง ๑.๗๐ เมตร ยาว ๒ เมตร หนา ๒.๕๐ เมตร มี
 น้ำหนักประมาณ ๓๕ ตัน ได้นำมาจากป่าสวนยาง ข้างวัด
 ชากไทย จังหวัดจันทบุรี บริษัทวิศวะโยธาฯ (เขาชีจรรย์)
 จำกัด จัดถวาย ได้รับความอนุเคราะห์การขนส่งจากผู้
 บัญชาการฐานทัพเรือสัตหีบ จากจังหวัดจันทบุรีมาถึงวัด
 ญาณสังวราราม ส่วนการนำหินขึ้นประดิษฐาน ณ มณฑป
 พระพุทธบาทนั้น กรมชลประทานเป็นผู้ดำเนินการ เจ้า
 พระคุณสมเด็จพระญาณสังวร มอบหมายให้อาจารย์โหมด
 ว่องสวัสดิ์ ออกแบบแกะสลักและควบคุมการแกะสลักจน
 แล้วเสร็จเป็นรอยพระพุทธบาทคู่ พร้อมทงพระสาวก ๘๐
 องค์ ลงรักปิดทอง งามตระการตาอย่างยิ่ง

ผลิตพลารับเสด็จฯ ซึ่งสร้างขึ้นด้วยการใช้ต้นมะพร้าว
 เป็นเสา โครงหลังคาไม้มุงแฝก ให้เป็นพลับพลารับเสด็จ
 ชั่วคราว สมัยเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระ-
 ราชดำเนินทรงวางศิลาพระฤกษ์สร้างพระมหามณฑปพระ
 พุทธบาท ภปร. สก. และทรงปฏิบัติพระราชกิจตามโครงการ

การพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๗ ซึ่งอยู่
 ด้านทิศตะวันออกของมณฑปชำระดูไปตามสภาพ จึงสร้าง
 ศาลาทรงไทยแบบจตุรมุขไว้ ณ ที่พลับพลาเดิม เพื่อเป็น
 อนุสรณ์รำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณที่ทรงโปรดพระราช-
 ทานแก่วัดญาณสังวรารามสืบต่อไป

พระมหามณฑปพระพุทธบาท ภปร. สก. สร้างน้อม
 เกลาฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระ
 พระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระผู้ทรงพระมหา-
 กษัตริย์คุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมต่อพสกนิกรทุกหมู่เหล่า
 โดยแท้

๕. ศาลาอเนกกุศล สว. กว. สร้างเป็นอาคาร
 คอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว กว้าง ๑๗ เมตร ยาว ๓๑.๐๐
 เมตร น้อมเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราช
 ชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ
 และสมเด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาพระฤกษ์ เมื่อวันที่
 ๖ เมษายน ๒๕๒๖ ใช้เป็นศาลาฉัน

๖. พระพุทธปฏิมา อปร.มอ. ประจำศาลาอเนก
 กุศล สว.กว. สร้างน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระ
 ประเมนทรงมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ แห่งพระมหา
 จักรบรมราชวงศ์ และสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดช
 วิกรม พระบรมราชชนก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระ
 บรมราชานุญาต ให้อัญเชิญพระปรมาภิไธยย่อ “อปร.”
 ในพระบาทสมเด็จพระประเมนทรงมหาอานันทมหิดล และ
 พระนามาภิไธยย่อ “มอ.” ในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร-
 อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกนาถ ประดิษฐานที่ผ้า
 ทิพย์ “อปร. มอ.” เป็นพระปางสมาธิแบบพระ ปร.
 หน้าพระเพลา ๕ ศอก ๑ คืบ ๘ นิ้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน
 ทรงเททองหล่อ เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๒๖ ณ บริเวณ
 มณฑลพิธีหน้าพระอุโบสถคณะรังษี วัดบวรนิเวศวิหาร

๗. ศาลาอเนกกุศล มวก. สธ. มีขนาดกว้าง
 ๑๗.๕๐ เมตร ยาว ๒๑ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริม

เหล็ก ๒ ชั้น ชั้นล่างแบ่งเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ จัด
 เป็นห้องเก็บวัสดุ ตอนที่ ๒ ซึ่งอยู่ใต้ฐานชุกชีพระพุทธร
 ไพรีพินาศ จัดเป็นถ้ำเก็บน้ำสะอาดเพื่อการบริโภค ตอน
 ที่ ๓ จัดเป็นห้องเรียนพระปริยัติธรรมและห้องสมุดวัด ชั้น
 บนพื้นปูนอ่อนไทย เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรไพรี
 พินาศ ใช้เป็นที่สวดมนต์ทำวัตรค่ำ อบรมกัมมัฏฐาน
 เจริญจิตภาวนา เป็นต้น

สร้างน้อมเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
 เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระ
 พระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาค
 ณากรบิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๗

พฤษภาคม ๒๕๒๗

๘. พระพุทธรไพรีพินาศ น้อมเกล้าฯ ถวายพระ
 ราชกุศลสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
 ประจำศาลาอเนกกุศล มวก. สธ. หน้าพระเพลา ๔ ศอก

๑ คืบ ๘ นิ้ว เป็นพระจำลองแบบพระพุทธรูปไพรีพินาศ
ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ชั้นสามพระเจดีย์ไพรีพินาศ วัดบวร-
นิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินเททองหล่อ เมื่อ
วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๒๗ ณ บริเวณมณฑลพิธีหน้าพระ
อุโบสถคณะรังษี วัดบวรนิเวศวิหาร และต่อมาได้ขอ
พระราชทานพระบรมราชานุญาตเททองหล่อพระพุทธรูป
ปางรำพึง มวก. และพระพุทธรูปปางนาคปรก สธ. ประ-
ดิษฐานไว้ที่ฐานชุกชีพระพุทธรูปไพรีพินาศ ด้านขวา-ซ้าย
ที่ศาลาอเนกกุศลด้วย

๕. ศาลาท่าน้ำวิรุฬหกมหาราช พุทธบัณฑิต

กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๔ เมตร เป็นอาคารคอนกรีต
เสริมเหล็ก ๒ ชั้น สำหรับเป็นที่พักอาศัยของพุทธศาสนิก-
ชน ผู้มาประพฤติปฏิบัติรักษาศีลฟังธรรม และเจริญจิต
ภาวนาระยะสั้น ๓-๗ วัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน
ทรงพระสุหร่าย ทรงเจิมพระรูปท่าน้ำวิรุฬหกมหาราช

ทั้งสองพระรูป แล้วอัญเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ที่หน้าบัน
 ทงสองข้าง เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๗ สร้างถวาย
 กุศลท่านท้าววิรุฬหกมหาราชโลกบาล ผู้รักษาโลกทิศเบื้อง
 ใต้อันมีสยามประเทศรวมอยู่ด้วย

นอกจากงานสรรสร้างสิ่งอันเป็นปูชนียะ เพื่อน้อม
 เกลาฯ ถวายเป็นส่วนอันเพิ่มพูนพระราชกุศลราศี และ
 เป็นราชสักการะเทิดพระเกียรติดังกล่าว ยังได้ดำเนินการ
 สร้างอาคารเพื่อใช้เป็นสถานที่บริการป้องกันโรค รวมทั้ง
 การรักษาพยาบาล และเพิ่มพูนความรู้ทางการศึกษาของ
 พระภิกษุสามเณร และประชาชนในบริเวณใกล้เคียง เช่น

๑. สร้างโรงพยาบาลวัดญาณสังวราราม เป็นโรง-
 พยาบาลขนาด ๑๐ เติง แบบชั้นเดียว ประกอบด้วยบ้าน
 พักนายแพทย์และพยาบาล พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่แผนกต่างๆ
 รวม ๔ หลัง และมีผู้มารับการรักษาอย่างต่อเนื่องไม่ขาด
 นับตั้งแต่วันที่เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดโรงพยาบาลเป็น
 ต้นมา

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พร้อมด้วย
 สมเด็จพระเจ้าพนาางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เสด็จพระ

ราชดำเนินทรงวางศิลารากฐานสร้างโรงพยาบาล เมื่อวันที่
๒๒ ตุลาคม ๒๕๒๖ ซึ่งเป็นวโรกาสที่ทรงบำเพ็ญพระ
ราชกุศลพระชนมายุครบปีที่ ๘๔ ด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน
ทรงเปิดโรงพยาบาล พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระ
บรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๗

๒. สร้างอาคาร ญส. ๗๒ (ญส. สมเด็จพระญาณ-
สังวร) ขึ้นในโอกาสที่สมเด็จพระญาณสังวรเจ้าคณะ
ครบ ๖ รอบ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๒๘ เป็นอาคาร
คอนกรีต สองชั้น ๒๐ ห้อง สำหรับอาศัยอยู่เพื่อประพฤติ
ปฏิบัติธรรมของฝ่ายอุบาสิกา และต่อมาได้จัดสร้างอาคาร
ญส. ตึกชาย ลักษณะเช่นเดียวกันขนาด ๒๐ ห้อง เพื่ออยู่
อาศัยประพฤติปฏิบัติธรรมฝ่ายอุบาสกชั้นอีก ๑ หลัง ที่เขต
อุบาสกอุบาสิกาวาส

สมเด็จพระญาณสังวร ประกอบพิธีเปิดอาคาร ญส.
ตึกหญิง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๙ และในโอกาส

เดียวกันนี้ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ สร้างอาคาร ๓.๕
ตึกชาย เวลา ๑๐.๐๙ น. ด้วย

๓. ศาลานานาชาติ หรือศาลามังกรเล่นน้ำ สร้าง
โดยพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดย
การบริจาคของพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
ที่มุ่งเทิดทูนพระพุทธรูปการแห่งสมเด็จพระภัทรมหา
ราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับทั้งเพื่อเป็นการสื
ทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสถาพรสืบไป

ศาลานานาชาติ เป็นศาลาที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม
กรรมประจำชาติของแต่ละชาติ ซึ่งต่างได้จัดสรรงบประมาณ
มากก่อสร้างศาลานานาชาติ และอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า
“ศาลามังกรเล่นน้ำ” ศาลาดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณอ่างเก็บน้ำ
คลองบ้านอำเภอ มีรูปมังกรเล่นน้ำเป็นสัญลักษณ์ประจำ
ศาลาแต่ละชาติ ซึ่งมีความหมายว่า น้ำพระราชหฤทัยอัน
เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมแห่ง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อพสกนิกรทุกหมู่
เหล่า ศาลามังกรเล่นน้ำทั้งหมด ๖ ชาติ รวม ๗ ศาลา
คือ.—

๑. ศาลาไทยล้านนา และศาลาไทยภาคกลาง ของ
ชาติไทย

๒. ศาลาจีนนอก ของชาติสิงคโปร์

๓. ศาลาจีนใน ของพสกนิกรชาติไทย

๔. ศาลาญี่ปุ่น ของชาติญี่ปุ่น

๕. ศาลาฝรั่ง ของชาติสวีตเซอร์แลนด์

๖. ศาลาอินเดีย ของชาติอินเดีย

การก่อสร้างศาลานานาชาติ สมเด็จพระญาณสังวร
ได้วางศิลาฤกษ์สร้างศาลาไทยล้านนาเป็นหลังแรก เมื่อ
วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๙ และคาดว่าศาลามังกรเล่นน้ำ
ทั้ง ๗ หลัง จะแล้วเสร็จภายในปี ๒๕๓๐

๔. สร้างศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เป็นโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริส่วนหนึ่ง ในจำนวนหลายโครงการ
การของวัดญาณสังวราราม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
จะใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรม และให้การศึกษาด้านการ
เกษตรกรรมแก่เยาวชนผู้ยากไร้ โครงการศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียน

ในระหว่างดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนฝักอบรม
คณะกรรมการสนองงานตามโครงการพระราชดำริ (กปร.)
ก็ได้จัดให้มีการฝักอบรมเยาวชนดังกล่าว จำนวน ๗ คน
ตามพระราชดำริที่ทรงปรารภไว้ โดยขอให้สถานีวิจัยศรี-
ราชาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จังหวัดชลบุรี ซึ่งอยู่
ในความดูแลฝักอบรมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรม
การศึกษานอกโรงเรียน และ กปร. ตั้งแต่เดือนสิงหาคม
๒๕๒๙ แล้ว

๕. แกะสลักพระพุทธรูปที่เขาชีจรรย์ เนื่องจาก
สภาพภูมิประเทศโดยรอบวัดญาณสังวราราม เป็นภูเขาสูง
หลายลูก เช่น เขาชีโอน เขาชีจรรย์ เขาดิน เป็นต้น
โดยเฉพาเขาชีจรรย์ มีความสูงเด่น สามารถมองเห็นได้
ในระยะไกล ได้มีการขอสัมปทานทำการระเบิดหินเพื่อนำ
ไปใช้ในการก่อสร้างมาแล้วช้านาน ในปัจจุบันเขาดังกล่าว
ได้เสียสภาพความเป็นธรรมชาติไป เนื่องจากระเบิด เสียง
ระเบิดทำให้เสียบรรยากาศในการปฏิบัติสมาธิ แม้กระทั่ง
สัตว์ป่าต่าง ๆ และนก ซึ่งเดิมมีอยู่เป็นจำนวนมาก ต่างก็

หลบหนีลภัยไปอยู่ ณ ที่อื่น จึงได้มีพระราชดำริว่าควรจะ
หาทางระงับการระเบิดที่เขาชัจจรรย และโปรดเกล้าฯ ให้
แกะสลักภูเขาตามที่ถูกระเบิดเป็นพระพุทธรูปแทน

เขาชัจจรรยมีความสูงจากพื้นดิน ถึงยอด ๑๖๙.๐๐ เมตร
ฐานกว้าง ๒๕๕.๐๐ เมตร ขณะนี้อยู่ในระหว่างการ
พิจารณาหาข้อตกลงกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และคาดว่าจะเรียบร้อย
และดำเนินการได้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐

นอกจากนี้ วัดญาณสังวราราม โดยสมเด็จพระ
ญาณสังวร ผู้อุปถัมภ์การสร้าง ได้ทำหนังสือขออนุญาต
อธิบดีกรมที่ดิน และกรมป่าไม้ เพื่อขอใช้พื้นที่เขาชัโอน
และเขาชัจจรรย ซึ่งเป็นพื้นที่ตามโครงการพระราชดำริ
ปลูกเสนาสนะกุฎีที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรอีกส่วน
หนึ่ง โดยปฏิบัติตามเงื่อนไขของกรมที่ดิน และกรมป่าไม้
คือ จักไม้ตัดไม้ทำลายป่า และอนุรักษ์ธรรมชาติ ให้เป็น
ไปตามธรรมชาติเดิมทุกประการ

๖. บาตรน้ำมนต์ขนาดใหญ่ ซึ่งได้จากการสกัดหิน
แกรนิต เนื้อสีขาวปนเทาจากบริเวณเขาโพน ตำบลไม้งาม

อำเภอเมือง จังหวัดตาก เพื่อทำเป็นบาตรนํ้ามนต์ นำมา
ประดิษฐานไว้รอบพระบรมธาตุเจดีย์จักรีศรีพัฒน์ วัด
ญาณสังวราราม บาตรนํ้ามนต์มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม
จัตุรัส กว้าง ๒.๕๐ เมตร สูง ๒.๐๐ เมตร จำนวน ๘ ลูก
มีน้ำหนักลูกละ ๑๒ ตัน ประดิษฐานอยู่สองข้างทางเข้า
พระบรมธาตุเจดีย์ฯ ทง ๔ ด้าน และยังมีส่วนประกอบที่
แกะสลักจากหินแกรนิต เป็นลายกลีบบัวคว่ำบัวหงายเชื่อม
ต่อบาตรนํ้ามนต์ดังกล่าว โดยรอบฐานพระบรมธาตุเจดีย์ฯ
อีกด้วย

การขนย้ายบาตรนํ้ามนต์จากจังหวัดตากมาประดิษฐาน
ไว้ที่พระบรมธาตุเจดีย์ฯ วัดญาณสังวราราม จังหวัดชลบุรี
ได้ดำเนินการเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๒๙ โดยกรมชล-
ประทานได้เข้ารับดำเนินการพร้อมทั้งช่วยติดตั้งจนแล้วเสร็จ

๗. ผลับพลารับเสด็จฯ และบ้อมรักษาความปลอดภัย
ใช้เป็นสถานที่ประทับชั่วคราวในระหว่างเสด็จพระ-
ราชดำเนินทรงปฏิบัติพระราชกิจ และทรงงานตามโครง
การพระราชดำริ ของเดิมเป็นอาคารไม้ ต่อมาอาคาร

ดังกล่าวชำรุดมาก จึงได้ปรับปรุงเป็นอาคารถาวร และได้
 จัดสร้างเพิ่มเติมอีกส่วนหนึ่ง คือ บ่อมยามสำหรับเจ้าหน้าที่
 ถวายความอารักขา และดูแลพื้นที่ตามโครงการพระราช-
 ดำริต่าง ๆ ได้ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อเดือน
 กรกฎาคม ๒๕๒๙

๘. เรือนรับรองวัดญาณสังวราราม เป็นอาคาร
 สำหรับปฏิบัติสมาธิ และทรงงานพระราชดำริตามพระราช-
 อัยาศัย ซึ่งกรมชลประทานเป็นผู้ดำเนินการออกแบบ
 และจัดสร้าง พร้อมทั้งตกแต่งบริเวณพื้นที่เรือนรับรองทั้ง
 หหมด ในความอุปถัมภ์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร
 และได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน เพื่อน้อมเกล้าฯ
 ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสเฉลิม
 พระชนมพรรษาครบ ๖๐ พรรษา ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐

นอกจากจะมีการก่อสร้างอันเป็นปูชนียะและอาคาร
 อันเป็นสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ แล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทาน

พระราชดำริให้มีการพัฒนาที่ดินในบริเวณติดต่อกับวัด
 ญาณสังวราราม เพื่อให้เป็นแหล่งพัฒนาการทางเกษตร
 ประกอบด้วยอ่างเก็บน้ำ วนอุทยาน เพื่อรักษาป่าไม้และ
 สัตว์ป่า โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงาน
 เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการ
 อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมชลประทาน กรมป่าไม้
 กรมที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กรมโยธาธิการ การไฟฟ้า
 ส่วนภูมิภาค ฐานทัพเรือสัตหีบ วิทยาลัยเกษตรกรรมชลบุรี
 ตลอดจนถึงเมืองพัทยา และผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี
 ได้รับสนองงานตามโครงการพระราชดำริ โดยพร้อม
 เปรียงกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประกอบพระราช-
 กรณียกิจอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากมายและสิ้น
 พันสุดประมาณ ประการสำคัญยิ่งก็คือการที่จะทรงยก
 ระดับความเป็นอยู่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของ
 ราษฎร พร้อมทั้งพัฒนาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่ม

ขีดความสามารถและประสิทธิภาพของบุคคล และการ
พัฒนาคุณธรรม เพื่อจรโลงพระศาสนาควบคู่กันไปด้วย

วัดญาณสังวราราม จึงเปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลาง
แห่งพุทธจักรอีกแห่งหนึ่ง นอกเหนือจากพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นที่รวมความจงรักภักดีกตัญญูกต-
เวท อันเป็นคุณธรรมสูงส่ง เป็นเครื่องประกาศความ
เป็นคนดี

ปรากฏการณ์มหัศจรรย์ ณ วัดญาณสังวราราม

เมื่อวันศุกร์ที่ ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๕
สมเด็จพระภัทรมหาราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระ-
บรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้า-
มหจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี
ไปทรงตัดลูกนิมิตอุโบสถ และทรงวางศิลาพระฤกษ์พระ-
บรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์ ณ วัดญาณสังวราราม
จังหวัดชลบุรี

โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สม-
เด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยาม
มกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติหน้าที่
เจ้าภาพฝ่ายวัด รอรับเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมกับ
บรรพชิต มีเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน)
เป็นประธาน และคฤหัสถ์ มี นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร

ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานพร้อมด้วย พล-
อากาศโทไสว ช่วงสุนิช ประธานกรรมการสร้างวัดญาณ-
สังวราราม ฝ่ายคฤหัสถ์

งานรับเสด็จพระราชดำเนินจัดกันอย่างเต็มสติปัญญา
ความสามารถ ก่อนวันเสด็จพระราชดำเนินมีงานปิดทอง
ลูกนิมิตติดต่อกัน ๖ วัน ๖ คืน ฟืนไฟสว่างไสว เสียง
พระกรรมฐานองค์สำคัญๆ แสดงธรรมอันไพเราะ สอด
แทรกอยู่กับสายลมที่เย็นระรินไม่ว่างเว้น ผู้คนทั้งชาวกรุง
ชาวบ้านชาวเมืองคลาคล่ำสวนกันขึ้นลงอุโบสถ ที่เด่นงาม
อยู่ท่ามกลางแสงไฟและแสงฟ้า

๘.๐๐ นาฬิกา วันที่ ๓๐ เมษายน เครื่องบิน ๒-๓
ลำ ก็ปรากฏขึ้นเบื้องบนท้องฟ้าเหนือเขตวัด นานักกระ-
โดดร่มหญิงชายจำนวนร้อยไปร่วมงานมหามงคล ท่านผู้
เป็นหัวหน้านำกระโดดเป็นคนแรกท่านเป็นนายพล ซึ่ง
แสดงเจตนาไว้ว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
พระราชดำเนินถึงในตอนบ่าย ท่านจะกระโดดถวายหน้า-
พระที่นั่งอีกครั้งหนึ่ง

แต่ท่านได้กระโดดในตอนเช้าเพียงครั้งเดียว ลมเล็ก
ความตั้งใจเดิม และเล่าเหตุผลที่ทำให้ต้องเปลี่ยนความ
ตั้งใจซึ่งควรจะไต่ทราบทั่วกัน

ผู้จับตาดูการกระโดดร่มเช้าวันนั้นต่างก็ได้เห็นชัด
แก่สายตาว่า ร่มของท่านนายพลผู้กระโดดนำลงมานั้น ไม่
กาง ร่างของท่านจึงลอยลิวลงอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางความ
ตื้นตระหนกของผเฝ้าดูอยู่เบื้องล่าง แต่แล้วในที่สุดร่มก็
กางออก เมื่อร่างของท่านนายพลใกล้จะกระแทกพสุธา
เต็มที

“พร้อมไม่กาง ผมตกใจ” ท่านนายพลเล่า “เมื่อ
ไม่รู้จะแก้ไขอย่างไรแน่แล้วผมนึกถึงสมเด็จพระนเรศวร
ผมนึกกราบทูลว่าที่ผมกระโดดร่มครั้งนี้ ก็เพื่อเทิดพระ-
เกียรติและอุทิศพระราชกุศลถวาย ขอได้ทรงช่วยผมด้วย
พอนึกเท่านั้นร่มก็กางออกทันที แต่ผมก็ไม่กล้าจะคิด
กระโดดอีก”

การที่ท่านนายพลนึกถึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ก็
เพราะท่านทราบอยู่ว่าพระพุทธปฏิมาประธานที่ดงามแสน

ศักดิ์สิทธิ์ในอุโบสถวัดญาณสังวรารามนั้น คือสมเด็จพระ-
พุทธญาณนเรศวร ที่พร้อมใจกันสร้างขึ้นเพื่อน้อมเกล้า
น้อมกระหม่อมถวายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

บริเวณวัดญาณสังวรารามเป็นที่กระโดดร่มต่อมาอีก
๒-๓ ครั้ง สุภาพสตรีสาวนักกระโดดร่มสองคนเสียชีวิต
ต่างวาระกัน ในการกระโดดลงบริเวณอ่างเก็บน้ำเขาชีโอน
คนหนึ่งตกลงไปในน้ำ อีกคนหนึ่งกระแทกพื้นดิน ชาว-
บ้านผู้หนึ่งเล่าว่า ผันไปว่ามีผู้มาบอกว่าให้หยุดกระโดด
ร่มในบริเวณวัดญาณสังวราราม ไม่เช่นนั้นจะมีผู้ต้องเสีย
ชีวิตอีก นักค้นคว้าทางวิญญานศาสตร์แสวงหาคำอธิบาย
ได้มาว่า ถ้าจะกระโดดให้ได้จริง ต้องบินทักษิณาวัตร
วัดญาณสังวราราม ๓ รอบก่อน ตั้งใจถวายความเคารพ
พระพุทธปฏิมาประธาน

จึงเพิ่มเสียงเล่าลือยิ่งขึ้นว่า วัดญาณสังวรารามศักดิ์-
สิทธิ์อัศจรรย์ยิ่งนัก

ก่อนหน้านั้นก็มีอะไรๆ เกิดขึ้นแล้วมากมาย
ระหว่างการก่อสร้างอุโบสถ ช่างทำชุกชีพระพุทธ-
ปฏิมาประธาน สมเด็จพระพุทธญาณนเรศวร เข้าไปดม

เหล่าในอุโบสถ ไม่ฟังเสียงคัดค้านห้ามปรามใดๆ ทั้งสิ้น
วันหนึ่งขณะที่ทำงานอยู่ในอุโบสถ เกิดขาดสติ หัวเราะบ้าง
ร้องไห้บ้าง คลุ่มคลั่งอยู่ในอุโบสถนั้นเอง ต้องพาตัวกลับ
เข้ากรุงเทพ ฯ

ระหว่างการก่อสร้างศาลา “ท่านท้าววิรุฬหกมหา-
ราชบัณฑิต” ซึ่งย้ายส่วนบนมาจากศาลาหลังแรกหน้า
อุโบสถ ขณะรื้อส่วนบนของศาลาดังกล่าว คนงานได้พบ
ไข่นกกระจอกจำนวนมากในรางน้ำฝน ทุกคนเห็นว่าควร
รักษาชีวิตในไข่ไว้ แต่มีคนหนึ่งไม่ยอมเห็นด้วย นำไข่
ทั้งหมดไปต้มกินคนเดียว รุ่งขึ้นเขาตกลงมาจากนั่งร้าน
เตี้ยๆ ถูกไม้แทงที่ศีรษะเลือดอาบ ต้องนำส่งโรงพยาบาล
เย็บหลายเข็ม คนงานทั้งหลายมีความเชื่อว่า นั่นเป็นโทษ
ของการทำลายชีวิตในไข่นกเล็กๆ เพราะไม่น่าจะเกิดเหตุ
เช่นนั้นขึ้น และก็เป็นที่เหตุตรงเดียวระหว่างการก่อ-
สร้างท้าวตัญญาณสังวราราม

เมื่อวันที่ ๘ มกราคม มีการถวายสังฆทานอุทิศ
แผ่นดินไทยท้าวตัญญาณสังวราราม โดยได้มีการปรารภถึง

บุญคุณของแผ่นดินไทยที่ยิ่งใหญ่นัก และปรารถนาละเลยไปว่า
แผ่นดินไทยเป็นบ้านใหญ่ของพวกเราทั้งหลาย บ้านจริงๆ
ส่วนตัวของแต่ละคนนั้นเป็นเพียงเรือนเล็กในบ้านใหญ่
เท่านั้น คนไทยมีธรรมเนียมที่ดีงามทำบุญบ้านกันมาแต่
ไหนแต่ไร มีสุขมีทุกข์ดีใจเสียใจก็ทำบุญบ้าน บ้านส่วน-
ตัวเล็กๆ ของแต่ละคนนั่นเอง แต่ไม่เคยคิดจะทำบุญบ้าน
ใหญ่ คือ แผ่นดินไทยทั้งๆ ที่แผ่นดินไทยเป็นที่รวมความ
สุขความทุกข์ เป็นที่รองรับอะไรๆ มากหลาย คนเกิดคน
ตายบนผืนแผ่นดินไทยนับจำนวนไม่ถ้วนในแต่ละวัน เมื่อ
ปรารถนาเช่นนั้น ก็เห็นชอบว่าบัดนี้น่าจะเริ่มธรรมเนียมไทย
ที่ดีงามเป็นสิริมงคลอย่างยิ่งอย่างหนึ่ง คือ ธรรมเนียมทำ
บุญแผ่นดินไทย ทำบุญให้แก่แผ่นดินไทย อุทิศท่านผู้
รักษาแผ่นดินไทยทั้งหลายทั้งปวง เป็นการแสดงกตัญญู-
กตเวทิต่อแผ่นดินไทยที่มีพระเดชพระคุณยิ่งนัก

การถวายสังฆทานพระสงฆ์ ๕๒๗ รูป อุทิศแผ่น-
ดินไทยจึงได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรก ณ วัดญาณสังวราราม เมื่อ
วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๒๗ พิธีทำที่บริเวณรอบอุโบสถ

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรเป็นประธานนำถวาย
 สองสามวันต่อมาลอตเตอรี่เลขท้ายออก ๕๒๗ และสุภาพ-
 สตรีคนหนึ่งก็ไปร่วมพิธีทำบุญแผ่นดินไทย เก็บธนบัตรใบ
 ละ ๕๐๐ ได้ในบริเวณวัดจึงนำไปซื้อลอตเตอรี่เลข ๕๒๗
 ทั้งหมด ตามจำนวนพระบรมสังฆทาน เชื่อว่ารวยถึง
 ๕ หมื่น

เมื่อเทศกาลสงกรานต์ ๒๕๒๗ คือปีใหม่ไทย
 วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๗ มีการถวายสังฆทานอุทิศมารดา
 บิดาบุพการี ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณ และพรหมเทพ
 วิญญาณในวัดญาณสังวรารามทั้งหมด จำนวนพระที่
 นิมนต์ได้ ๒๐๙ รูป ลอตเตอรี่ออก ๖๒๐ ผู้เชี่ยวชาญการ
 เล่นลอตเตอรี่มีโชคได้จาก ๖๒๐ กล่าว่า ๙ กับ ๖ เป็นตัว
 แทนกัน ๒๐๙ ก็คือ ๒๐๖ และก็เป็น ๖๒๐ ได้ ท่านก็ถือ
 ว่าสังฆทาน ๒๐๙ รูป ที่วัดญาณสังวรารามในเทศกาล
 สงกรานต์ให้โชคลาภแก่หลายท่าน ๕๕ นักเรื่องการเซ่อถ่อ
 เฉพาะบางคน

แต่ที่ปรากฏเป็นอัจฉริยะประจักษ์แก่ทุกคนผู้ไปร่วม
 งานสงกรานต์ที่วัดญาณสังวรารามมีแน่

การถวายสังฆทานจัดในศาลา สว.กว. มีพระพุทธรูป
 ปฐมมา อปร.มอ. เป็นประธาน พระพุทธรูปปฏิมาอันเป็นพระ
 ใหญ่ หน้าพระเพลา ๔ ศอก ๑ คืบ ๘ นิ้ว จำลองแบบ
 พระ ภาปร. แต่ปางสมาธิ คือ ปางทรงตรัสรู้ กาลทรงตรัสรู้
 เป็นกาลที่ทรงมีพระปัญญาสว่างรุ่งโรจน์สมบูรณ์บริบูรณ์
 ที่สุดแล้ว เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน)
 เป็นประธานนำกล่าวถวายสังฆทาน กล่าวนำอุทิศส่วน
 กุศล บรรดาผู้ร่วมพิธีจำนวนร้อยกว่าตาม เสียงพร้อมเพรียง
 ก้องกังวานไปทั่วและไม้กั้นาที่ต่อมา ขณะสงฆ์ ๒๐๙ รูป
 อนุโมทนา ความอัศจรรย์ก็ปรากฏ ทังๆ ที่กำลังสว่างเจิด
 จาดด้วยแสงอาทิตย์ร้อนแรง พากันหม่นเย็นลงทันใด ผันเริ่ม
 ไปรยละอองบางๆ และหนักขึ้นทุกที และแดดก็ยังมิแสง
 เหลืองใสสด สุดสวยอ่อนละมุนตา ชันฉ่ำลึกซึ้งในจิตใจ
 ได้มีการจัดเตรียมที่ไว้สำหรับถวายน้ำสรงสมเด็จพระ
 พระพุทธรูปญาณนเรศวร และเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณ
 สังวร บนหลังศาลาหลังแรกตั้งแต่เช้า กำหนดว่าเมื่อ
 พระฉันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะได้เริ่มพิธีสรงน้ำท่ามกลาง

สายลมและอากาศโปร่งสดชื่น เมื่อแดดค่อนข้างแรงใน
ตอนเช้า ก็ก่อให้เกิดความกังวลใจสำหรับผู้ศรัทธาไม่เต็มที
ว่าพิธีสงฆ์ในที่รับแดดเช่นนั้นน่าจะไม่มีรอยยิ้ม

แต่แล้วการก็เป็นที่ไปตามความมั่นใจศรัทธาเต็มทีของ
หลายๆ คน

เมื่อพระ ๒๐๙ รูป ที่รับสังฆทานฉันเสร็จ ฝนก็
ขาดเม็ดอย่างสิ้นเชิง แดดยังคงอ่อนเหลืองสบายตา ผู้คน
ยิ้มแย้มชวนกันไปตามๆ กัน เป็นความสบายใจที่ยากจะ
อธิบาย ต่างคนต่างพากันชื่นสุกซึ่งจัดเตรียมไว้สำหรับ
ถวายน้ำสงฆ์สมเด็จพระพุฒาจารย์นเรศวร และเจ้าพระ-
คุณสมเด็จพระญาณสังวร ลมพัดระรินเย็นด้วยละอองฝน
ที่เพิ่งหยุด เป็นฤกษ์ดินิมิตดีอย่างแท้จริง

อันการสงฆ์พระพุทธรูปปฏิมาประธานนั้น น่าจะยืนยัน
ได้ว่าไม่เคยกระทำกันมาก่อนเลย เพราะผู้ใดเล่าจะจินตนา
น้ำอบน้ำหอมไปรดลงองค์พระปฏิมาใหญ่ในอุโบสถ การ
สงฆ์พระตลอดมาจึงเป็นเพียงการสงฆ์พระพุทธรูปปฏิมา
องค์ไม่ใหญ่ ที่ไม่ใช่พระพุทธรูปปฏิมาประธาน

แต่การสงวนน้ำพระในเทศกาลทำบุญสงกรานต์ของ
 วัดญาณสังวรารามปีแรกนี้ มีการจัดให้ได้สงวนน้ำพระพุทธร
 ฐิมาประธานองค์ศักดิ์สิทธิ์สำคัญอย่างยิ่งองค์หนึ่ง คือ
 สมเด็จพระพุทธรญาณนเรศวร

วิธีที่ได้ทำได้อย่างไม่เป็นการแอบอ้างว่าถูกต้อง ก็คือ
 โยงสายสัญญาณจากพระหัตถ์สมเด็จพระพุทธรญาณนเรศวร
 ในอุโบสถ มายังพระพุทธรอกยมงคลสมังคี ที่พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรด
 กระหม่อมให้นายประภิต อุตตะโมท ผู้ว่าราชการจังหวัด
 ชลบุรี จัดสร้างขึ้นในนามของจังหวัดชลบุรี เพื่องานโดย
 เสด็จพระราชกุศล ตามโครงการพัฒนาบริเวณติดต่อกับ
 วัดญาณสังวราราม

บรรดาผู้ไปร่วมพิธีมหากุศลถวายสังฆทานในวันนั้น
 ต่างได้ถวายน้ำสงวนสมเด็จพระพุทธรญาณนเรศวร ด้วยการ
 สงวนพระหัตถ์บ้างพระบาทบ้างของพระพุทธรอกยมงคล-
 สมังคี และต่างได้ถวายน้ำสงวนเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณ-
 สังวรที่เมตตารับกราบเรียนอาราธนาขึ้นไปรับบนศาลาดัง-

กล่าวด้วย โดยสรลงในรายยาวประดิษฐ์จากหยวกกล้วย
ตกแต่งด้วยดอกไม้และใบไม้

เป็นความชุ่มชื้นเบิกบานสราญใจหลายชั้นหลายชั้น
ของทุกผู้ทุกคนทีเดียว

ทรงสมเด็จพระพุฒาญาณนเรศวร ทรงเจ้าพระคุณ
สมเด็จพระญาณสังวร ต่างทรงความสำคัญพิเศษแก่จิตใจ
พุทธศาสนิกชนทุกถ้วนหน้า แม้จักที่ไม่มีโอกาสดีได้ไป
ร่วมพิธีในวันมหามงคลของวัดญาณสังวราราม เมื่อวันที่

๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๗

พิธีจักเป็นพิธีประจำปีของวัดญาณสังวรารามสืบ
ไป

เช่นเดียวกัน พิธีทำบุญแผ่นดินไทย ซึ่งได้ทำแล้ว
ณ วัดญาณสังวราราม เมื่อต้นปีพุทธศักราชใหม่ ๒๕๒๗
ก็จักเป็นพิธีประจำปีของวัดญาณสังวรารามสืบไป

จึงขอได้เตรียมตัวเตรียมใจรอสรางมหากุศล สร้าง
ความบิตชนชมโสมนัสให้แก่ตนเอง และแก่พรหมเทพ
วิญญาณผู้มีพระคุณทั้งหลาย ร่วมกับวัดญาณสังวราราม
ทุกปี

เราทั้งหลายผู้มีสัมมาทิฐิความเห็นชอบ มีศรัทธาตั้ง
 มั่นในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มีความเชื่อใน
 พรหมเทพวิญญาณว่ามีจริง เป็นผู้ร่วมทุกข์ในวัฏฏสงสาร
 กับเราจริง สัมมาทิฐินั้นย่อมทำให้เราคิดไปได้ว่า พรหม-
 เทพวิญญาณที่มีบัญญัติสัมมาทิฐิเช่นกัน ย่อมมีศรัทธา
 ตั้งมั่นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่แตกต่างจาก
 เราทั้งหลายผู้เป็นมนุษย์ สัมมาทิฐินั้น ศรัทธานั้น ย่อม
 ก่อให้เกิดปีติปราโมทย์ชื่นชมโสมนัส ที่จะได้ถวายน้ำสรง
 พระพุทธปฏิมาประธานใหญ่แทนพระองค์สมเด็จพระบรม
 ศาสตราสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมพร้อมเพรียงกันมาล้นหลาม
 อย่างแน่นอน ยิ่งกว่าจำนวนของมนุษย์แน่นอน

ฝนที่โปรยปรายลงมาให้ความเย็นฉ่ำชื่นตรงตาม
 ฤกษ์ยามที่จะเริ่มพิธี คือเครื่องประกาศความชื่นชมโสม-
 นัสยินดีแห่งพรหมเทพทั้งหลาย โดยมีควรสงสัย

ควรจะรับรองความจริงนี้เพื่อให้เกิดความสุขโสมนัส
 อันเป็นมงคลยิ่งแก่จิตใจของเราทุกถ้วนหน้า

สมเด็จพระพุทธญาณนเรศวรนั้น น่าจะยอมรับกัน
 อย่างกว้างขวางเป็นอันมากแล้ว ว่าเป็นพระพุทธปฏิมาที่

ศกตสัทธ ทรงความสำคัญอย่างอัศจรรย์ยิ่งนัก แม่ว่าเพียง
จะสร้างขึ้นได้ไม่นานปี แต่เรื่องของความอัศจรรย์นั้น
ก็เป็นเรื่องของความอัศจรรย์อย่างแท้จริง ยากที่จะเข้าใจได้
ชัดเจน

ผู้ที่ย่างเหยียบเข้าไปในวัดญาณสังวราราม แม่เพียง
ก้าวถึงบริเวณที่พอจะแลเห็นองค์พระพุทธรูปปฏิมาประธาน
ในอุโบสถเท่านั้น ยังไม่ทันจะต้องเข้าไปถึงในอุโบสถ ให้
ได้เห็นองค์พระพุทธรูปปฏิมาประธานอย่างใกล้ชิด ก็ย่อม
จะได้ความรู้สึกลึกลับซึ่งประทับใจในความเร่องรองของ
พระพุทธรูป และมีเมื่อเข้าไปใกล้ถึงภายในอุโบสถ ได้
เห็นองค์พระพุทธรูปปฏิมาเต็มตา ก็ยิ่งจะเอิบอาบซาบซาบ
ไปทั้งหัวใจ พระรัศมีแห่งพุทธรูปมีส่องไสแจ่มกระจ่าง
จับพระพักตร์ สาดส่องทั่วพระวรกาย ทำให้แพรวพราว
ไปทั่วใจผู้ได้เห็น

และไม่ได้กล่าวเกินความจริงเลย ที่จะบันทึกไว้ว่า
เมื่ออัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมาประธานองค์นี้ขึ้นประดิษฐาน
นั้น ผมสายตาละเอียดลออต่างพรรณนาข้อบกพร่องไป
ร้อยแปดนั้นก็ไม่มีสายนึกไม่งาม สรุปลแล้วต่างลงโทษช่าง

ไปตามๆ กัน ที่ไม่พิถีพิถันประณีตบรรจงให้สมควร ให้
 สมกับที่เป็นพระพุทธรูปปฏิมาใหญ่ ซึ่งตั้งใจจะอัญเชิญไว้
 ในอุโบสถวัดญาณสังวราราม ผู้ไม่ช่างตีมากหลายพากัน
 เจียบงันด้วยอดพลอยเห็นจริงไปด้วยไม่ได้ แต่ผู้ใหญ่
 บางรายก็ปรามว่าไม่สมควรจะตีพระพุทธรูปปฏิมาในข้อหนึ่ง
 ข้อใดทั้งสิ้น เพราะจะได้ยินถึงพระพรหมเทพผู้รักษา จะ
 เป็นโทษมากกว่าเป็นคุณ จึงต้องเจียบเสียงทางปาก แต่
 ยังคงมีเสียงทางใจอย่างขุ่นข้องอยู่ไม่น้อย

แต่ก็อัสจรรย่นัก เพียงไม่กี่วันจากนั้น เมื่อถึงวัน
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงตัด
 ลูกนิมิตอุโบสถ ทุกคนก็ต้องตกตะลึงพริ้งเพริดที่พอก้าว
 เข้าไปในอุโบสถก็ได้กระทบตากระทบใจกับความงามเรือง
 รรองผ่องแผ้วหาที่เปรียบมิได้ของสมเด็จพระพุทธรูปญาณ-
 นเรศวร ไม่เหลือร่องรอยที่พากันพรรณนาขัดข้องใจอีกเลย
 เป็นไปได้อย่างไร เป็นไปแล้วจริงๆ ไม่ได้เขียนเอาเอง ผู้
 ท่านอธิบายนัยนัยว่า เป็นสิ่งเป็นไปได้แน่นอน เมื่อพระพรหม
 เทพสำคัญลงรักษาก็ยอมทำให้พระพุทธรูปปฏิมาแตกต่างจาก

เมื่อยังไม่มีพรหมเทพลง ไม่เชื่อก็กไม่มีเหตุผล เพราะเห็น
อยู่กับตาประจักษ์อยู่กับใจ

ต้องยอมรับด้วยกันตั้งแต่บัดนั้นว่า สมเด็จพระพุทธ
ญาณนเรศวรศกตสีทิสสูงส่งนักหนา

ท่านผู้มีตาทิพย์จากต่างทิศต่างที่ทั้งหลายท่านกล่าว
ต้องกันว่า พระพุทธปฏิมาประธานองค์นี้ เทพที่เป็นองค์
สำคัญรักษาอยู่ถึงสามองค์ มีทั้งองค์ที่ให้ธรรม คือความ
ร่มเย็นเป็นมงคลแก่จิตใจ ทั้งองค์ที่อาจการาบปราบอย่าง
ทรงมหิทธานภาพ และทั้งองค์ที่ให้ลาภยิ่งกว่าพระผู้ให้
ลาภสวัสดี ผู้ปรารถนาพรจากท่านในสามประการนี้ให้ไป
อธิษฐานจิตขอ จะสมปรารถนาอย่างแน่นอน แต่มีเงื่อนไข
ไข่ว่าต้องไปอธิษฐานในพระอุโบสถก่อนอรุณจะรุ่ง คือ
เมื่อพระทำวัตรเช้า ต้องสวดมนต์ไหว้พระก่อน แล้วจึง
อธิษฐานจิตตั้งปรารถนา เมื่ออธิษฐานจิตตั้งปรารถนา
ชัดเจนแล้ว ต้องนั่งสงบจิตจนอรุณรุ่ง คือจนพระทำวัตร
เสร็จนั่นเอง ซึ่งเป็นเวลาไม่นานจนเกินไป และจะต้อง
ทำติดต่อกันอย่างน้อยสามวัน จะได้รับผลตั้งปรารถนา

แน่นนอน ยิ่งกว่านั้นมรสุมชีวิตแม้นรุนแรงเพียงใดก็ตาม
 ของผู้ใดก็ตาม ที่ไปอธิษฐานจิตฟังพระพุทธบารมี ณ
 อุโบสถวัดญาณสังวราราม เบื้องพระพักตร์สมเด็จพระพุทธ-
 ญาณนเรศวร ตามเงื่อนไขศรบนถ้ำน มรสุมชีวิตก็จะผ่าน
 พันบึงเกิดความสว่างไสวได้สิ้น

สุภาพสตรีมีเกียรติคนหนึ่งได้รับความทุกข์ใจ เพราะ
 ฤทธิ์ร้ายของคนในบ้านที่ท่านอุปการะมาอย่างดียิ่งตั้งแต่
 เล็กแต่น้อย เมื่อหมดหนทางจะแก้ไขให้ความทุกข์ทรมาน
 จิตใจแสนสาหัสนั้นคลี่คลายได้ ก็พอดีกับได้รับทราบถึง
 ความศักดิ์สิทธิ์ของสมเด็จพระพุทธญาณนเรศวรแห่งวัด-
 ญาณสังวราราม จะกล่าวก็ไม่ผิดว่า พอท่านทราบ ท่าน
 ก็ออกเดินทางไปยังวัดญาณสังวรารามทันที ปฏิบัติตามที่
 ได้รับบอกเล่าครบถ้วนครบสามวันท่านก็เดินทางกลับบ้าน
 ด้วยจิตใจที่ยิ่งหวนเกรงความกักขฬะรุนแรงที่อาจต้องประ-
 สบพบเช่นได้พบอยู่แล้ว

แต่ท่านไม่ต้องได้รับความทุกข์ระทมใจจากเรื่องเช่น
 กล่าวแล้วอีกเลย จนบัดนี้

เมื่อท่านกลับถึงบ้าน ไม่มีคนคนนั้นอยู่บ้าน เขาเกิด
 อยากจะไปหาบ้านอยู่ตามลำพัง ทั้งๆ ที่ตลอดมาเขาอยู่ใน
 บ้านของท่านตั้งแต่ตัวแดงๆ จนกระทั่งเป็นหนุ่มใหญ่
 แผลงฤทธิ์แผลงเดชเพิ่มขึ้นตามวันเวลา ทำความชอก
 ช้ำใจให้ผมพระคุณอย่างเหลือพรรณนา
 ทุกวันนี้ ไม่มีเขาอยู่ในชีวิตของท่านผู้นั้นอีก ชีวิต
 ของท่านจึงสงบสุขขึ้นตามสมควร

จะไม่กล่าวว่าเป็นบารมีของสมเด็จพระพุทธญาณ-
 นเรศวร ก็คงจะต้องกล่าวว่าเป็นบุญ ซึ่งควรหรือที่จะกล่าว
 เช่นนั้น ควรไม่ใช่หรือที่จะเชื่อว่า นั่นคือความศักดิ์สิทธิ์
 ของสมเด็จพระพุทธญาณนเรศวร

นับวันความศักดิ์สิทธิ์ของท่านก็ยิ่งขจรขจาย จะขอ
 นำมาเล่าเพียงบางเรื่องบางราย เพราะมากมายนัก

สภาพบรุษสูงอายุมากแล้วผมหนึ่งบวชเป็นโรคร้าย
 มะเร็ง เทียวเข้าเทียวออกอยู่โรงพยาบาลนับครั้งนับหนไม่
 ถ้วน ครึ่งสุดท้าย ก่อนจะมาฟังบารมีสมเด็จพระพุทธ-
 ญาณนเรศวรนั้น ได้รับความเจ็บปวดทนทุกข์ทรมานมาก

จนออกมาเสียจากโรงพยาบาล เมื่อได้ทราบกิตติศัพท์
สมเด็จพระพุฒาจารย์นเรศวร์ ลูกหลานหอบหิ้วเข้าไปใน
วัด ได้พบท่านเจ้าอาวาสเล่าต้นสายปลายเหตุให้ท่านทราบ
ขออนุญาตพักในวัดเพื่อปฏิบัติตามที่เล่าขานกันมา เกี่ยว
กับการจะขอให้สมเด็จพระพุฒาจารย์นเรศวร์ท่านเมตตา
ดับทุกข์ดับร้อน

หลังจากวันนั้น ท่านเจ้าอาวาสได้พบเขาก่อน ได้รับ
ทราบจากตัวผู้บวชเองว่า ความเจ็บปวดทรมานสงบสิ้นไป
จริงๆ อย่างน่าอัศจรรย์ เขามีความสุขพอสมควรอยู่ในวัด
หลายวันจึงลาจากไป เพราะอายุมากแล้ว และไม่สะดวก
สำหรับผู้จะอยู่ดูแล จะไม่พูดถึงการหายจากโรคร้ายนั้น
เพราะไม่ได้รับการบอกเล่าคืบหน้า เพียงได้รับการยืนยัน
อย่างเข้มแข็งว่า ไม่ต้องทรมานด้วยความเจ็บปวดเช่นเคย
ก็เกิดทุนพระเมตตาบารมีแห่งสมเด็จพระพุฒาจารย์
นเรศวร์ยิ่งนักแล้ว

เรื่องหนึ่งซึ่งสมควรจะบันทึกไว้ ก็คือเรื่องการยกหิน
เพื่อสลักพระพุทธรูปบาทชนบนยอดเขาติน หลังพระบรม-

ชาติเจดียมมหาจักรพรรดิ หินนี้เป็นหินใหญ่ หนัก ๓๕
 ตัน ไปได้มาจากป่าสวนยาง ข้างวัดซากไทย จังหวัด
 จันทบุรี เพียงการตัดแบ่งซีกก่อนนำมาก็ต้องใช้เวลา ๑
 เดือน ๑๐ วัน การเดินทางออกจากป่าโดยใช้รถยนต์เล็ก
 กินเวลาถึง ๕ วัน จึงพบป่า เป็นการทลั้กทล่ียงนัก ฝน
 กัดกหนัก ผู้เข้าไปนำหินมาแล้วว่าเป็นหินหมู่ใหญ่มากสูง
 มาก มีภาพชาวบ้านแถวหน้แล้วว่าเป็นภาพผางหงอนแดง
 เคยปรากฏตัวให้เห็นมากกว่าสิบปีมาแล้ว แรกทีเดียว
 เมื่อจะเข้าไปนำมา เจ้าของป่าสวนยางที่มหิน ไม่ยินยอม
 แต่เมื่อทราบว่าจะนำไปแกะพระพุทธรบาทไว้ที่วัดญาณสัง-
 วรารามจึงได้อนุญาต คนงานเริ่มทำงานโดยใช้หม้อ ๑๔
 ปอนด์ เริ่มทุบหินเพื่อให้แยกจากกลุ่มก้อนเท่าไรก็ไม่
 สำเร็จ หวังหน้ามีสมาธิฐิพอสมควรจึงจุดรูปเทียนบอก
 กล่าวขออนุญาตเทวาอารักษ์เจ้าของผางหงอนแดงสถานทนน
 รวมทงบอกขออนุญาตต่อผางหงอนแดงด้วย จึงทำงาน
 ได้สำเร็จ สามารถนำหินหนัก ๓๕ ตัน ออกจากป่ามาได้
 แต่เมื่อออกมาถึงตำบลมาบตาพุด ไม่ห่างจากวัดญาณสัง-

วชิราภรณ์มากนัก รถบรรทุกมากก็หักตรงคอ ต้องเปลี่ยนใหม่
จึงเข้าถึงวัดได้ และยกลงพักไว้ในบริเวณส่วนหน้าของวัด
รอเวลาที่จะนำขึ้นสู่เขาติน ต่อไป

ครั้นถึงกำหนดวันจะยกขึ้นเขาติน ได้มีการตระ-

เตรียมรถราเครื่องยกเครื่องลากพร้อม ผู้เป็นหัวหน้าเป็น
อิสลามจึงปฏิเสธ คำแนะนำของลูกน้องทั้งหลายที่ให้จุดรูป
บอกกล่าวสมเด็จพระพุทธญาณเรศวรท่านก่อน โดยให้
เหตุผลว่ารถยกเครื่องไม่เครื่องมือที่เตรียมไว้นั้นสามารถยก
เรือรบได้ สบายมากอยู่แล้วที่จะยกหินหนักเพียง ๓๕ ตัน
แต่พอยกเข้าจริงสลิงก็ขาดได้ขาดเอา จนเสียเงินเสียเวลา
ไปเป็นอันมาก อย่างไรก็ตามได้พยายามยกหินขึ้นรถจนได้
เสียเวลาหลายวัน ครั้นขึ้นไปบนเขาตินยังไม่ทันถึงที่หมาย
ก็เกิดโกลาหลขึ้นอีก อะไรต่อมิอะไรผู้บันทึกก็เรียกไม่ค่อย
ถูก เกิดรวนเป็นการใหญ่ หักพังเสียหาย จนผู้ทำงาน
ต้องยอมแพ้ หัวหน้ายอมให้ลูกน้องบอกกล่าวสมเด็จพระ
พุทธญาณเรศวรตามคำแนะนำแต่ต้น และเมื่อทำพิธี
บอกกล่าว คือเพียงจุดรูปขออนุญาตท่านเท่านั้นก็สามารถ
แก้ไขเรียบร้อยได้ นำหินขึ้นถึงที่หมายบนยอดเขาติน

ภายในเวลาสองชั่วโมงเท่านั้นเอง ไปเสียเวลาทุกทีเลยจน
 เป็นเดือนก่อนหน้านั้น บรรดาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของ
 ทงหลายประกาศความเชื่อมั่นของเขาตามกันว่า เพราะไม่
 บอกกล่าวสมเด็จพระพุฒาจารย์นเรศวรท่าน ท่านเป็นใหญ่
 เป็นประธานอยู่ในสถานที่นั้น การทำอะไรไม่มีสัมมาคาร
 วะต่อท่านผู้ควรได้รับสัมมาคารวะไม่เป็นผลดีแน่ จึงพึง
 รอบคอบเป็นอย่างยิ่ง จะเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง

สมเด็จพระพุฒาจารย์นเรศวรจึงเป็นที่พึ่งพระลี้กองค์
 สำคัญอย่างยิ่งองค์หนึ่ง ผู้คนมากหลายพากันไปสู่วัดญาณ
 สังวรารามเพียงเพื่อได้กราบสมเด็จพระพุฒาจารย์นเรศวร
 หวังพระบารมีอันเปี่ยมด้วยเมตตาให้เกิดความร่มเย็นเป็น
 สุขสันต์ทุกขสันรอน และหลายคนกล่าวตรงกันว่าได้รับ
 ความสุขเยือกเย็นใจจากการได้เห็นสมเด็จพระพุฒาจารย์
 นเรศวรขณะเดียวกันมากมายหลายคนกำลังพยายามจะได้
 จะทำได้มีโอกาสนั้นเป็นมงคลเช่นนั้นบ้าง แต่บางคนก็
 ยิ่งสุดวิสัยด้วยปรารถนาดีอย่างจริงใจ วัดญาณสังวราราม
 ได้พยายามจัดอำนวยความสะดวกเพื่อให้สามารถเดินทาง

ไปกันมาก ๆ และได้ทำมาแล้วหลายครั้ง ด้วยการจัดรถไป
 ในโอกาสพิเศษต่างๆ พยายามจัดพิธีต่างๆ ขึ้นที่จะเป็นกุศล
 เป็นมงคลแก่ผู้เข้าร่วมด้วยไม่เพียงทางกาย แม้ทางใจก็เช่น
 เดียวกัน คือแม้เพียงส่งใจร่วมด้วยในการประกอบพิธีต่างๆ
 ของวัดญาณสังวราราม ก็เชื่อได้ว่าจะได้รับผลเป็นสิริมงคล
 อย่างแน่นอน

พระพุทธปฏิมา อปร.มอ. ที่สร้างถวายพระราชกุศล
 สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราช-
 ชนก และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
 ประดิษฐานในศาลาอเนกกุศล สว.กว. นั้น มีความสะอาด
 ใสสะอาดใจอย่างยิ่งอยู่ที่พระพักตร์พระพุทธปฏิมาองค์นี้
 อ่อนเศร้าอย่างน่าพิศวง สำหรับผู้ที่เคยได้ชมพระบารมี
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล คงจะเคยได้
 รู้สึกว่าทรงมีพระพักตร์ที่อ่อนเศร้าเสมอ แต่ถึงเช่นนั้น
 ก็ตาม เมื่อวันทำพิธีถวายสังฆทานอุทิศมาธาบิดาบุพการี
 ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณและพรหมเทพวิญญูญาณในวัดญาณ
 สังวรารามในเทศกาลสงกรานต์ ก็มีผู้แสดงความปิติโสมนัส

เป็นอย่างยิ่งที่เห็นสี่พระพักตร์พระพุทธรูปปฏิมา อปร.มอ.
แจ่มใสงดงามเหมือนทรงแย้มยิ้มทั้งพระเนตรและพระ-
โอษฐ์

พระพักตร์พระพุทธรูปปฏิมาใหญ่ทั้งหลายที่เปลี่ยนแปลง
แปรได้นั้น เป็นที่ประจักษ์กันอยู่เสมอมา เวลาจะเกิดเหตุ
ร้ายในบ้านเมือง พระพักตร์พระพุทธรูปชินสีห์วัดบวรนิเวศ-
วิหารก็เคยหมองคล้ำ จนผู้ใดเห็นรู้สึกและโจษขานกัน
ก่อนจะเกิดเหตุในเวลาไม่นาน

แม้พระพักตร์สมเด็จพระพุทธรูปญาณนเรศวรก็เช่นกัน
บางคนก็ดีใจว่าท่านยิ้มด้วย บางคนก็กังวลว่าทำไมเหมือน
ท่านจะดุ เป็นครึ่งเป็นคราวไปเช่นนั้น ผู้มีสมาธิจึงเชื่อ
ว่า พรหมเทพที่ลงรักษานั้นแหละเป็นเหตุบันดาลไปตาม
เหตุการณ แต่หลายคนก็เชื่อว่าเป็นเรื่องของนัยน์ตาคนที่
ผาดไปเอง

อย่างไรก็ตาม สมเด็จพระพุทธรูปญาณนเรศวรก็ได้
แสดงความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ให้ปรากฏอยู่ไม่ว่างเว้น

ทุก^๑ก^๒ว^๓น^๔น^๕ร^๖า^๗ม^๘ค^๙ว^{๑๐}า^{๑๑}ม^{๑๒}ท^{๑๓}ุ^{๑๔}ก^{๑๕}ช^{๑๖}ั^{๑๗}ก^{๑๘}น^{๑๙}ท^{๒๐}ว^{๒๑}ม^{๒๒}ท^{๒๓}ัน^{๒๔} มี^{๒๕}อ^{๒๖}น^{๒๗}ต^{๒๘}ร^{๒๙}า^{๓๐}ย^{๓๑}ร^{๓๒}อ^{๓๓}บ^{๓๔}
 ต^{๓๕}ว^{๓๖}ท^{๓๗}ง^{๓๘}ท^{๓๙}เ^{๔๐}ห^{๔๑}น^{๔๒}ช^{๔๓}ั^{๔๔}ด^{๔๕}แ^{๔๖}ล^{๔๗}ะ^{๔๘}เ^{๔๙}ม^{๕๐}เ^{๕๑}ห^{๕๒}น^{๕๓} เ^{๕๔}ม^{๕๕}เ^{๕๖}ม^{๕๗}ด^{๕๘}ม^{๕๙}น^{๖๐}ห^{๖๑}ม^{๖๒}เ^{๖๓}ม^{๖๔}อ^{๖๕}ง^{๖๖}เ^{๖๗}ม^{๖๘}เ^{๖๙}ห^{๗๐}น^{๗๑}
 ท^{๗๒}า^{๗๓}ง^{๗๔}ส^{๗๕}ว^{๗๖}า^{๗๗}ง^{๗๘}ห^{๗๙}น^{๘๐}า^{๘๑}แ^{๘๒}ล^{๘๓}ว^{๘๔}จ^{๘๕}ร^{๘๖}ิ^{๘๗}ง^{๘๘}ๆ^{๘๙} ก^{๙๐}็^{๙๑}อ^{๙๒}ย^{๙๓}า^{๙๔}ล^{๙๕}ม^{๙๖}น^{๙๗}ก^{๙๘}ถ^{๙๙}ิ^{๑๐๐}ง^{๑๐๑}ส^{๑๐๒}ม^{๑๐๓}เด^{๑๐๔}จ^{๑๐๕}พ^{๑๐๖}ระ-
 พ^{๑๐๗}ุ^{๑๐๘}ท^{๑๐๙}ญ^{๑๑๐}า^{๑๑๑}ณ^{๑๑๒}น^{๑๑๓}เร^{๑๑๔}ศ^{๑๑๕}ว^{๑๑๖}ร^{๑๑๗} ซึ่ง^{๑๑๘}ก^{๑๑๙}็^{๑๒๐}ค^{๑๒๑}อ^{๑๒๒}ส^{๑๒๓}ม^{๑๒๔}เด^{๑๒๕}จ^{๑๒๖}พ^{๑๒๗}ระ^{๑๒๘}บ^{๑๒๙}ร^{๑๓๐}ม^{๑๓๑}ศ^{๑๓๒}า^{๑๓๓}ส^{๑๓๔}ด^{๑๓๕}า^{๑๓๖}ส^{๑๓๗}ม^{๑๓๘}มา-
 ส^{๑๓๙}ัม^{๑๔๐}พ^{๑๔๑}ุ^{๑๔๒}ท^{๑๔๓}จ^{๑๔๔}เ^{๑๔๕}า^{๑๔๖}น^{๑๔๗}เ^{๑๔๘}น^{๑๔๙}เ^{๑๕๐}อ^{๑๕๑}ง^{๑๕๒} อ^{๑๕๓}ย^{๑๕๔}า^{๑๕๕}ล^{๑๕๖}ม^{๑๕๗}น^{๑๕๘}ก^{๑๕๙}ถ^{๑๖๐}ิ^{๑๖๑}ง^{๑๖๒}แ^{๑๖๓}ส^{๑๖๔}ง^{๑๖๕}ส^{๑๖๖}ว^{๑๖๗}า^{๑๖๘}ง^{๑๖๙}แ^{๑๗๐}ห^{๑๗๑}ง^{๑๗๒}พ^{๑๗๓}ระ^{๑๗๔}บ^{๑๗๕}า^{๑๗๖}ร^{๑๗๗}ม^{๑๗๘}
 ข^{๑๗๙}อ^{๑๘๐}ง^{๑๘๑}ท^{๑๘๒}า^{๑๘๓}น^{๑๘๔}....

บทสรรเสริญ

สมเด็จพระพุทธญาณนเรศวร^๕

พระพุทธปฏิมา	เลื่องชื่อนลือชา
หอนหาที่เทียบเปรียบปาน	
สมเด็จพระพุทธญาณ—	นเรศวรนามขนาน
แห่งวัดญาณสังวราราม	
พุทธรังสีเสนงาม	พระนาถะโลกสาม
ทรงเปล่งลงองค์พระพุท—	
ธญาณนเรศวรพิสุทธ ^๕	เพียงดังพระพุท—
องค์เสด็จสถิตไทย	
เป็นสิริมงคลยิ่งใหญ่	พิทักษ์ไทยให้
รมเย็นเป็นสุขสวัสดิ ^๕	
ปฏิมาพุทธร ^๕	ศักดิ์สิทธิ์
พรหมซึ่งทรงอิทธิฤทธิ์	แหวดล้อม
อาจดับซึ่งสรรพพิษ	ศัตรูพ่าย
อีกอาจอำนวยพร ^๕	แก่ผู้สมควร

วิเศษคุณกว่าได้

ประมวลมา

พรหมหนึ่งทรงธรรมภา-

ษิตไว้

อาจเชียวซึ่งนานา

ธรรมสู่มนุษย์เอย

ยังจิตหมองมลให้

สว่างด้วยแสงธรรม

สำนึกด้วยใจ มั่นในพระคุณ เมตตาการุณย์ บริสุทธิ์

และปัญญา ข้าพระพุทธเจ้า น้อมเกล้าเกศา เทิดพุทธ-

บาทา เหนือชีวิตจิตใจ

พุทธรังสี มากมีพร้อมใน ปฏิมาใหญ่ สมเด็จพระ

พุทธ- ญาณนเรศวร แห่งเขตพิสุทธ์ แดนแห่งวิมุตติ

ของผู้ปฏิบัติ

คือญาณสัง- วรารามนามวัด ปรากฎแจ้งชัด ศูนย์

กลางศาสนา เป็นที่ต้อนรับ สำหรับศาสดา ทุกองค์มา

ในโลกแห่งธรรม

พระพุทธองค์ ทรงประเสริฐเลิศล้ำ พระหทัยสมา

เสมอในทุกที่ มีทรงแบ่งสรร เป็นชนเลวดี ฤาเป็นผู้มี

ศาสนาต่างกัน

พุทธหฤทัย ไม่อาจรำพัน สุดแสนอศัจจรัย บริสุทธิ์

สูงส่ง สมเด็จพระพุทธ- ญาณนเรศวรคือน้องคื ทพระ-

ศาสดาทรง โปรดประสิทธิ์พระบารมี.

บทอธิษฐานจิต เพื่อความเป็นไทนิรันดร

บัดนี้ประเทศไทย ศาสนาพระมหากษัตริย์ มีภัย
พิบัติคุกคาม ขอประทานความคุ้มครอง จากอำนาจของ
พระพุทธะ พระธรรมะและพระสงฆ์ และขององค์เทพ-
พรหม เอกอุดมด้วยบารมี ทุกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สถิตทั่วทุก
สถาน โปรดบันดาลดับอำนาจ ดับวาสนาบารมี ดับความ
สามารถผูกคิดร้าย มุ่งทำลายประเทศไทย มุ่งทำลาย
พระศาสนา มุ่งทำลายพระมหากษัตริย์ ขอแผนพิบัติทงนั้น
อย่าเป็นอันสำเร็จได้ ขอถิ่นไทยที่บรรพบุรุษ ท่านรักสุด
จิตใจ รักษาไว้ด้วยชีวิต จงสถิตสวัสดิ์ พร้อมพระมหา-
จักรีตลอดกาล โปรดประทานพรดังได้ จงจิตอธิษฐานไว้
ครบถ้วนทุกประการเทอญ.

---

๑ ๘๘ ๑ ๘

พิมพ์ทสมชายการพิมพ์

๒๗๐/๗๗ ซอยวิมลสรกิจ ถนนจรัลสนิทวงศ์ ต. บางยี่ขัน อ. บางกอกน้อย

กรุงเทพมหานคร นายสมชาย ขาวศรี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๐

โทร. ๔๒๔๕๘๘๗

สมเด็จพระญาณสังวร
 เป็นประธานในพิธีปิดการประชุมยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๘
 ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.

สมเด็จพระญาณสังวร
 ในพิธีเทวมนังคลาภิเษกพระรูปพระสยามเทวาธิราช
 ที่พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร

คำประกาศเกียรติคุณ

สมเด็จพระญาณสังวร

ปรัชญาคุณวิสัยจิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญา

สมเด็จพระญาณสังวร สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากโรงเรียนวัดเทวสังฆาราม จังหวัดกาญจนบุรี สอบได้เปรียญธรรม ๑ ประโยค จากสำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร ในปี พ.ศ. 2504 ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม และเป็นเจ้าคณะกรุงเทพฯ - สมุทรปราการในปี พ.ศ. 2516 งานศาสนกิจที่สำคัญได้แก่ ประธานกรรมการสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้อำนวยการมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้อำนวยการโรงเรียนพระสังฆาธิการ ประธานกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ และประธานกรรมการบริหารสภาการศึกษาของสงฆ์

สมเด็จพระญาณสังวร เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ทางปรัชญา ได้ประพันธ์ตีพิมพ์และเผยแพร่ข้อเขียนที่เกี่ยวกับหลักธรรมในพุทธศาสนา ลักษณะพระพุทธานุภาพการบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่ ประวัติพระพุทธรองค์ ธรรมโมฆาท ธรรมกถาในการอบรมกรรมฐาน และในการปฏิบัติอบรมทางจิต และได้เขียนบทความทางวิชาการอีกมากมายที่เกี่ยวกับหลักการและปรัชญาการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย รวมทั้งการแปลตำราทางพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ การแปลพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาเป็นภาษาไทยเป็นจำนวนถึง ๑1 เล่ม ปาฐกถาธรรมของท่านได้รับความนิยมในบรรดาพุทธบริษัทและผู้ที่ได้รับการฝึกปฏิบัติสมาธิกรรมฐาน และยังได้เริ่มจัดโครงการเผยแพร่พุทธศาสนาให้กับชาวต่างประเทศ ในการตั้งวัดไทยในต่างประเทศ แปลตำราและหนังสือสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ

สมเด็จพระญาณสังวร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสูงยิ่ง ได้อุทิศตนเพื่อศาสนาและสังคมด้วยการเผยแพร่หลักธรรม และปฏิบัติศาสนกิจที่สำคัญของประเทศด้วยความเสียสละ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อมนุษยชาติ ต่อสังคม และประเทศชาติ จนเป็นที่ยอมรับและยกย่องจากบุคคลทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงเห็นสมควรที่จะยกย่องให้ได้รับพระราชทานปริญญาปรัชญาคุณวิสัยจิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญา ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อเป็นเกียรติสืบไป